

Nr 4-5 1967

Årgång 19

Pris 2:-

vi kvinnor

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska kvinnors vänsterförbund har i kortet följande historia. 1914 bildades föreningen Frisinnade kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1921 ändrades namnet till Frisinnade kvinnors riksförbund inför de större uppgifter som följde med kvinnornas nyvunna rösträtt. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Det heter i SKV:s stadgar: — — — Förbundet "har till mål att arbeta för en uppläst och ansvarskännande demokrati, förverkligad i folkmedvetande och folkuppfattning, i lagstiftning och samfundsliv.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning

på alla områden av det ekonomiska sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbets grundval. — — —"

År 1945 i december bildades i Paris Kvinnornas demokratiska världsförbund (KDV). Dess arbetsuppgift är — kort uttryckt — en grundmurad och varaktig fred med kvinnornas hjälp för barnens skull.

År 1946 anslöts Svenska kvinnors vänsterförbund till KDV.

Tjugo år senare hade KDV affilierade organisationer i 72 länder och kontakt med grupper av kvinnor i inalles 113 länder. Medlemsantalet beräknas till 200 miljoner.

vi kvinnor

Nummer 4-5 1967 — 19:e årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
ANDREA ANDREEN
BIRGIT JANSSON
GUNHILD TEGEN
BIRGIT ÖHRN

Annonser: BIRGIT VINNÄ, Gimä-
gat. 40, Johanneshov. Tel. 48 59 70

☆

Utkommer 1967 med åtta nummer
Prenumerationspris per år 8 kr.

☆

Postgiro 5 13 23 — Norrtullsgatan 5, 1/2 tr., Stockholm Va

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Tel. 32 80 96

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås 1967

10 — KONTO

GÖR KLÄDKÖPET ENKELT...

Ni kan få ett Carlboms 10-konto utan större besvär. Enda huvudvillkor: Fast anst. c. fast bostad. Välkommen in och prata med vår kontoavd. eller fyll i nedanstående kontoansökan, så sänder vi kontokortet omg. till Er efter prövning.

Carlboms

PÅ KARLBERG SVÄGEN 40

Allt i moderna dam- och herrkläder i goda kvalitéer.

SÄRSKILD PÄLSAVDELNING

Ni når oss med T-bana till S:t Eriksplan eller Odenplan. Bussar 50 och 33, samt Norra förortsbussar. Tel. 34 04 90 vx. Pälsavd.: 30 87 51.

Undertecknad önskar ett Carlboms 10-konto à kr ..... (Fyll i önskat belopp fr. 300: — till 1.000: — kr.) som jag förbinder mig att betala med 1/10 varje månad.

Fullständig namn: .....

Titel eller yrke: ..... Född den .....

Arbetsplats: .....

Bostad: ..... Inneb. ....

Skriven i ..... församling Anst.-tid ..... Inkomst .....
antal år

Namnteckning

Vi kv

Ur innehållet: sid.

Sverige och världsfreden	3
Ett märkligt liv — en enastående gärning	4
Vårt oundvikliga öde — eller en ny vår	6
Asturias stämma — och vår nedlagda röst	8
Napalm	10
Om kemiska och biologiska vapen	11
Intervju med Han Suyin	13
Kina just nu	13
Det stora kvinnosymposiet i Moskva 1967	14
Spetälska	18
Den orättfärdiga välfärden	20
Indisk kvinna	22
Hiroshimas skörd	26
Vietnam	29
Debatt	30

Omslagsbilden. Foto: Gustav Hansson.

Sverige och världsfreden

Frisinnade kvinnors riksförbund vars arvtagare SKV är gjorde inför valrörelsen 1924 ett uttalande som på förbundsmötet samma år antogs som ett majoritetsbeslut. I uttalandet stod bland annat:

"Vi har hunnit till den punkt i utvecklingen då samarbete måste efterträda rivaliteten mellan de europeiska folken och då i krigets ställe såsom utslagsgivande faktor måste träda en av förbundna stater frivilligt erkänd skiljedom . . ."

"Förbundet vill verka för att inom vårt folk vinna anhängare för en positiv fredspolitik, däri inberäknad avvecklingen av vår krigsberedskap. Detta anse vi vara ett led i arbetet på internationell avrustning."

Under de 42 år som gått sen dess har krigsteknikens enorma utveckling lett till att krig numera är ej blott ett mänsklighetens gissel utan ett direkt hot mot hela vår existens. Trots detta fortsätter man i alla länder att vedervåga framtiden. Motivet sägs vara fosterlandskärlek. I grunden är det penningens makt och fruktan för dess makt som leder oss vilse. Även Sverige vandrar med alla andra och ingalunda som eftertrupp.

Det må dock med glädje konstateras att den nuvarande försvarsutredningen i sina direktiv anbefallts att beakta de internationella förhandlingarna om nedrustning med framhållande av att Sveriges krigsmakt bör uppbyggas så att det underlättar vårt lands möjligheter att snabbt medverka i en allmän internationell nedrustning.

Vi gläder oss också över att en svensk politiker, Alva Myrdal, spelar en ledande roll i de internationella strävandena till nedrustning. Vi kvinnor publicerade i sitt nr 6 för 1966 ett avsnitt ur hennes viktiga anförande den 11 augusti vid nedrustningskonferensen i Genève. Nu nyss har Fogelstadsförbundets tidning ägnat större delen av sitt första nummer 1967 åt ett föredrag av Alva Myr-

dal om FN, freden och vapnen samt gett oss de viktigaste partierna av hennes stora anföranden i Genève augusti 1966.

I sin egenskap av statsråd inledde Alva Myrdal utrikesdebatten i första kammaren den 8.3.1967. Hon talade om den svenska regeringens förslag, hur vi "vid sidan av ett avtal som förhindrar kärnvapnens spridning eftersträvar ett fullständigt provstoppsavtal samt ett avtal om produktionsstopp för kärnvapenmaterial." Hon framhöll att nukleära sprängämnen alltid är potentiella kärnvapen . . . Sverige stöder därför förslagen att en internationell myndighet skall ha ansvaret och kontrollen när det gäller dylika sprängningar.

Alva Myrdal nämnde även att man i FN-resolutionen i höstas för första gången underströk behovet av överenskommelse om förbud mot framställning av kemiska och bakteriologiska stridsmedel.

I fråga om Europas problem sade hon att regeringen intar en positiv hållning till strävandena att förbättra öst-väst-relationerna. Sverige kan i princip acceptera tanken på en europeisk säkerhetskonferens.

Om Vietnam sade hon att svenska regeringen vidhåller sin tidigare deklarerade uppfattning att Förenta Staterna bör inställa sina bombningar av Nordvietnam . . . Vietnams folk måste äntligen få bestämma över sitt eget öde.

Vi tror att SKV:s ståndpunkt i fråga om utrikespolitiken i denna stund innefattar krav på:

att regeringen vidhåller sin ståndpunkt i fråga om kärnvapen.

att Sverige aktivt arbetar för en kärnvapenfri zon i Europa.

att en klar minskning av Sveriges egna rustningar snarast inleds.

att Sverige utan dröjsmål erkänner Nordvietnam, Nordkorea och Östtyskland.

Red.

"Bön vid lågorna", dikt av Verner von Heidenstam (Nya dikter). Vid Frisinnade kvinnors riksförbundsmöte i Göteborg 1923 skrev Ada Nilsson ned denna dikt i programutkastet. År 1940 lät hon trycka dikten i faksimil i boken "Barrikaden valde oss". Den stod där som avslutning på ett kapitel med överskriften: "Vedermödans ande".

Helige Ande, dig tillhvar jag
Eid en segersång åt det manna
Vedermödans ande en nådens
lys och tröstens stund och dödens
bränna till stoft och människohatten
Mot sin eviga lysn bedu jag
Än i döden i brän min famn.

Ett märkligt liv — en enastående gärning

Under sina sista år här i Sverige gav Alexandra Kollontay ut en bok om sina barndoms- och ungdomsår. Titeln, "Den första etappen", antydde att den skulle följas av hennes minnen från senare, verksamhetsfyllda år. Tyvärr blev så inte fallet. Nu har vi emellertid fått tillgång till en skildring av hela hennes liv i en bok av en rysk författarinna, Anna Itkina. Den heter "Alexandra Kollontay" och är i Sovjetunionen översatt till svenska.

Här i Sverige minns vi Alexandra Kollontay som en förgrundsgestalt i trettio- och fyrtiotalets Stockholm, respektingivande i sin inflytelserika och svåra position som Sovjetunionens sändebud. Vi visste att hon spelade en betydelsefull roll i den ryska revolutionen, att hon färdats vida omkring i krävande, ibland farliga uppdrag. Att nu få läsa om hennes liv i dess helhet, det betyder att helt svepas med i ett fascinerande äventyr. Man läser, häpnar och grips. Vad allt kan inte en människa — en kvinna! — förmå och hinna med!

Mycket hade hon fått till skänks: en lycklig barndom, en underbar hälsa, skönhet, en frisk livsaptit, vetgirighet, en stor begåvning, energi. Främst av allt — hon var mäktig ett starkt, bärande patos, en förmåga till snabb, intensiv reaktion inför lidande och orätfärdighet. Frapperande är

den tveklöshet, den avgörelsens kraft hennes personlighet kunde utveckla i situationer, då hon tvingades till beslut och handling. Det gällde brytningen med en älskad make, som hon måste lämna då hon kände det som en ofrånkomlig uppgift att med hela sin förmåga och med all sin tid arbeta för de svaga i samhället. Det gällde också hennes sons uppfostran, som hon måste överlåta åt andra — en mycket bitter uppoffring. Denna tveklöshet då det gällde hennes stora uppgift, kampen för socialismen, utmärkte henne sedan under hela hennes liv. Den drev henne ut i farlig agitation, i mångårig landsflykt under vanskliga förhållanden, in i själva revolutionen i fordrande, maktpåliggande arbetsuppgifter.

Naturligtvis kände hon det påfrestande ibland. Om sådana svåra stunder förmåler emellertid boken inte mycket. En varm, bärkraftig tro på uppgiften, ett medvetande om styrka, en klar optimism tonar genom hela boken om detta storartade människoöde.

Det förtryckta, arbetande folkets sak var hennes. Som politiker verkade hon med hela sitt inflytande för fredens sak. För kvinnornas utveckling och barnens bästa utvecklade hon en intensiv verksamhet.

Redan i hennes tidiga ungdom, då hon påverkades av George Sands och Henrik Ibsens gestaltning av kvinnor som sökte självständighet och vände sig mot samhällets fördomar, blev frågan om kvinnans frigörelse något väsentligt för henne. I hennes hemland Ryssland var arbetar- och bondekvinnorna de hårdast betryckta bland de betryckta. De sattes till de tyngsta arbeten, avlönades uselt, männen misshandlade sina hustrur, barnadödligheten var stor, ofta orsakad av hunger. Dessa hårt exploaterade kvinnor var emellertid inte passiva inför sitt öde, det lönade sig att arbeta för dem. "Utan att göra sig skyldig till smicker eller överdrifter kan man betrakta Rysslands kämpande kvinnor som förtruppen för de kämpande kvinnorna i alla länder," skriver August Bebel i ett brev till Kollontay 1913. Lenin var också klart medveten om vikten av att få med kvinnorna i samhällsarbetet, och redan 1918, mitt under denna period av hunger, köld och ekonomiskt förtryck, samlades en kvinnornas kongress i Moskva. "I söndertrampade kängor, vadderade jackor, karlpälsar och soldatkappor kom de till Moskva för att diskutera frågor som oroade miljoner kvinnor. Ingen beklagade sig över att vad de fick till middag var en tallrik soppa kokad på torkad fisk, en slev hirsgröt och en liten bit bröd. Stämningen var entusiastisk. "Kollontay stod i ledningen för kongressen och kom snart att som ordförande stå i spetsen för denna revolutionens nya giv inom den ryska kvinnovärlden. Den gick ut på att få kvinnorna med i det praktiska samhällsbyggandet, den befordrade moderskap- och barnavården, läs- och skrivkunskapen. Den blev en massrörelse över hela det ryska landet, dess insats för kvinnornas utbildning blev enorm.

Kollontays erfarenheter av de ryska kvinnornas mod och handlingskraft och hennes vänskap med en rad kvinnliga pionjärer inom den socialistiska rörelsen bidrog säkert till hennes positiva syn på kvinnornas möjligheter inom framtidens samhälle över huvud taget. Hon deltog också i den internationella kvinnorörelsen. Om sig själv säger hon att hon som diplomat aldrig känt det som en svårighet att vara kvinna. I många sammanhang förmodade hon vara den enda kvinnan — utan att tveka eller avskräckas.

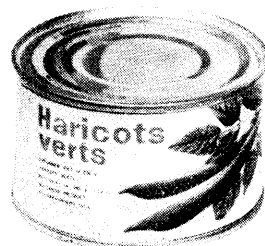
För några år sedan hade jag möjlighet att tillsammans med några andra svenska kvinnor lägga ner några blommor på hennes grav på en f. d. klosterkyrkogård i Moskva. En anspråkslös gravplats, kunde det tyckas, för en Alexandra Kollontay. Men så stilla, så fylld av skönhet under väldiga trädtrunkor.

Signild Hellhagen

Alexandra Kollontay. Av Anna Itkina. Bokförlaget Progress, Moskva 1966. 111 sidor. Pris 7,50 kr. Illustrerad. Boken kan rekommenderas från Arbetarkulturs förlag.

Gott från det SOLIGA BULGARIEN

De bulgariska frukt- och grönsakskonserverna har rönt stor uppskattning i svenska hushåll

Prova (om Ni inte gjort det
förut) t. ex.:

Donausallad
Marinerad paprika
Haricots verts
Skalade tomater
Tomatpuré
Tomatjuice
Aprikossylt
Hallonsylt
Jordgubbssylt
Hallonkompott
Jordgubbskompott

NYHET! Strimlad paprikasallad

Vinbladsdolmar

En originalrätt från Balkan,
som på sin tid utgjorde fö-
rebilden till våra kåldolmar.

Generalagent:

AB S. J. NORMAN

STYRMANSGATAN 5, STOCKHOLM Ö.

Tel.: 08/63 01 40

Vårt oundvikliga öde — eller en ny vår

Med författarens tillstånd publicerar vi här en del av kapitlet "Vårt oundvikliga öde — eller en ny vår" ur Honorine Hermelin Grönbechs bok "De hemliga rollerna". Ett otidsenligt försök att fånga en glimt av "den mänskliga faktorn" i vår livssituation.

Är forskningen farlig? — Så var titeln på en stor artikel av professor Åke Gustafsson i Stockholms-Tidningen för den 19 april 1963. Några satser därifrån må här citeras.

Forskarna, likaväl som teknikerna, militärerna, politikerna, drivs *ödesbestämda* vidare. Vi (forskarna) ser inte följderna av vad vi upptäcker. Och vi behövs för "framåtskridandet", hur vi nu skall definiera framåtskridandet. — *Utvecklingen är blind* — Vetenskapsmännen i USA, England, Frankrike, Tyskland, USSR, Sverige, liksom annorstädes, är viljelösa under sina upptäckter. De är viljelösa offer för sin egen egoism, för statsegoismen. — Kommer vi inte logiskt fram till världssjälvmord som enda möjligheten till egoismens förintelse?

(Kursiveringarna gjorda här.)

Svarta lekkamrater i Kenya, Foto: Riwkin.

Sjutton år tidigare, i första numret av tidskriften Frie Ord, skrev Vilhelm Grönbech:

— den morgonen med de stora rubrikerna — *Problemet löst, atombomben är praktisk verklighet* — såg jag hur "Ödet" ätit sig in i själarna, djupare och djupare, liksom svamp äter sig in i ett träd. Blixten lyste upp det förfärliga "öde" som grasserar i oss alla!

"Utvecklingen är blind", det är sammanfattningen av professor Gustafssons fruktansvärda rundmålning. Vi möter precis samma innebörd i en vardagsfras, som snart sagt i alla sammanhang finner användning: "Ingen kan hejda utvecklingen." Nej, ingen tänker längre den tanken att vi, de verktygsskapande människorna, därmed också har ansvaret att våga vårt verktyg i handen och fråga oss själva: *Vill jag använda detta — eller inte?* Granskar vi emellertid den gängse betydelsen av ordet "utveckling", blir vi snart varse att det innebär en stigande trappa, som leder högre och högre. Och de som når "högst" är i alla avseenden de förnämsta, läromästare för de "underutvecklade" — eller folken i "utvecklingsländerna", vilket innebär precis samma sak.

I denna världsbild ligger övertygelsen att vi är lösta från att fråga vart "utvecklingen" leder oss hän — om till en "tyst vår" sedan det sista fågeljublet dött över våra marker, i skogar och lunder. Vi kan ju redan märka den växande tystnaden — som en symbol för det gigantiska utrotningsarbete av det levande livet i alla former, som likt en dödens skugga — utan uppståndelsehopp — följt den västerländska civilisationen i spåren. Men "ingen kan hejda utvecklingen".

Det hände vid ett samtal med Karen Blixen, författare till den märkliga boken *Min afrikanske Farm*, att hon kom att säga: De afrikanska *barnen* är livligare och bättre orienterade än de vita. Men så där vid 12 år "stannar de i utvecklingen" (citatet är här direkt), medan de vita går vidare. — Detta samtal ägde rum i början på 50-talet, då beteckningen *u-länder* ännu inte fanns. Men jag fäste mig vid uttalandet och kunde inte släppa det, måste fundera vidare på egen hand. — Karen Blixen träffade jag aldrig mer.

Så småningom såg jag barnen för mig, de svarta, som "stannat i utvecklingen" — vilken? — och de vita som gick vidare — vart?

Man kunde ju först fråga sig: Vad sker under de där gemensamma åren, de ungefärliga tolv åren? Det kunde kanske bäst uttryckas i ett par ord varmed vi brukar beteckna "naturfolkens" förhållanden till omvärlden; man sluter "förbund" med tillvaron runt omkring, med den närmaste människan, genom ett leende eller ett skratt, underbart nog, ty "glädjen är den äldsta här på ängen", skriver Almquist. Och likaså

sluter man förbund med hus och mark och träd, med djur, ett eller flera, med sagor som man aldrig glömmar, "med heliga lunder", lekar, visor, berättelser. Ja, framför alla dessa substantiv skulle ordet "helig" kunna sättas för att beteckna deras levande kraft, att de kan upplevas, upprepas hur många gånger som helst, i oförändrad form, utan att bli utslitna. Tvärtom — varje nytt möte ger dem större glans, större vidd och djup. Barn finner ju själva sina "heliga" ställen och vänner och föremål — under detta ogenomskådliga jätteverk att tillägna sig tillvaron. Därför är alla barn jämnsplåta — var de än lever här i jordklotets så olika domäner. Men så skilsmässan. Det vita barnet lämnar det svarta i dess barntillvaro — att fasthålla och ständigt vidga sin värld av "förbund" — och beger sig själv eller snarare bringas in på utvecklingens väg. Vi ser den plötsligt för oss: rakare och rakare, inga dikeskanter, inga korsvägar, inga bivägar, inga avstickare in till skogsbackar, till lekar och samförstånd med en levande omgivning.

Men de svarta lekkamraterna, även om de nått det vuxna livets mödor och ansvar, går visst i grund och botten kvar i sin breda utvecklade tillvaro. Vi kan ju ibland i vår radio få höra dem sjunga i en kristen gudstjänst, oförbehållsamt hängivande sig själva, som om en fröjdefull värld stode vidöppen för dem att erövrar. Eller vi kan få se dem i TV som ansvariga statsmän på ett allvarligt politiskt möte, som kan gälla liv eller död för deras folk, men skrattande — pratande — arga — godlynta — *som barn*, säger vi från vår utvecklings höjd. Men något av en avund smyger sig kanske in i vår säkerhet.

Ofrånkomligt är det ju att inte ett ens får vi, Västerlandets folk, dra av på den hjälp till självhjälp som vi i tusenfaldig måtto är skyldiga de jordens folk som vi på ett eller annat sätt har utnyttjat och misshandlat intill döden. Men vad saken just nu gäller är en fråga till oss själva: Vart här vår egen väg — vår utvecklingsväg? — Man vill nästan inte ta några ord i sin mun för att karakterisera den, så utslitna har de blivit för våra öron, vare sig man talar om den tysta våren — i dessa ords vidaste bemärkelse — försöker besinna vad anhopningen av atomvapen, atomkraft och atomavfall betyder, eller innebörden av ordet "stress", att arbetsglädjen, livsglädjen sjunkit till nollpunkten.

Hur är det möjligt att ord om dessa öden blivit så lätta att uttala, att de kan skrivas och förvisso också läsas så lätt? De bär ju dock på, handlar om ödeläggelsen av vår tillvaro, vår livskraft, ja, vår samhörighet med allt som lever. Har verkligen Ödet ätit sig så in i vår själ — som i ett murket träd?

På den frågan har de vetenskapsmän som i början av detta kapitel citerats svarat ja. Men den djupa bitterheten som skär igenom deras ord låter oss förstå att den vanligtvis självklara undergivenheten inför "utvecklingens" gång, den finns inte med. I stället förnimmar vi en vetskap eller kanske rättare en outplånlig erfarenhet av andra möjligheter än den ödesväg som deras ord talar om. Och det underliga är att vi — vanliga människor — omedelbart uppfattar denna dolda underton. Den finner uppenbarligen genklang i vår egen erfarenhet. — Erfarenhet, av vad? — Männe icke av allt det levande liv som vi i hemlighet "slutit förbund" med under vår korta eller långa levnad. Det är med andra ord de hemliga rollerna som ger sig tillkänna. Och låt oss upprepa att de hemliga rollerna betyder en fruktbar grund ur vilken något nytt kan växa. De kunde bli — ja, ingenting mindre än en allestädes uppdykande och därför oundviklig makt, som hävdar livets och samhörighetens rätt gentemot självskhetens, de kortsynta "intressenas" valde, som nu omsnärjer jorden och människorna. Men det fordras att dessa hemliga roller känner sin besökelsestid, att de inifrån tvingas att träda fram och hävda sitt livserfarenhet — i klara tankar, ord och handlingar.

Och här blir ringen slut. Vilket märkligt stöd kan inte komma oss, ensamhetens och den blinda utvecklingens barn,

till del från andra världar, inte minst där vi tyckt att vi lämnat våra barnsliga lekkamrater att "stanna i utvecklingen". Förvisso har sådana möten redan skett i otaliga fall. — Tänk, nyss hörde vi i radio en svensk professor som varit i Sudan för att undervisa sudanesiska studenter. Men därunder hade han tydligen upplevat något "vid sidan av" sitt uppdrag. Han talade litet trevande akademiskt, skulle man nästan våga säga, och slutade med att söka formulera vad vi kunde lära av sudaneserna: den självfallna samhörigheten i större sammanhang — som gör människor glada.

Vid denna vår professors antydning om en rikedom som gått förlorad för oss, men kanske kunde återvinnas, hörde jag en röst, alldeles nära och tydlig, så som jag för resten hört den många gånger . . .

Den mig så närkommande rösten — det var Mästarens från Nasaret, den ojämförlige genomskådaren och nyskaparen, sade nu tydligt: Ni tror att det som handlar om min Fader endast kan upplevas och uttryckas under judiskt-kristna former. Men det vet inte min Fader. Därför går han sina egna vägar över sin vida jord.

Om vi lyssnar, undgår vi inte att höra röster, ungas och gamlas, läradas och oläradas om varandra och från Västerland likaväl som från Öster, berätta om erfarenheter som förpliktar till andel i en väldig uppgift: att i oförbehållsamt samarbete söka sig fram på livets egna vägar, de glömda eller obefarna — utan att därvid förneka utvecklingens gåvor. Ja, rösterna de är mångfaldiga, när vi börjar höra efter. Och vi anar att om vi ger dem resonans, är vi också delaktiga i svaret att genom klara tankar, ord och handlingar tjäna möjligheten till en ny vår i världen.

kulturcirkeln

— bokhandeln i folkrörelsernas tjänst

— med en välsorterad

BOKavdelning: svensk och utländsk litteratur

KONSTavdelning: grafik och reproduktioner

MUSIKavdelning: grammofonskivor och prisbilliga gitarrer

målet för alla **BOK**-, **KONST**- och **MUSIK**intresserade

Sveavägen 41 — Stockholm C

tel. 20 50 80 och 21 73 38

Asturias stämman — och vår nedlagda röst

ur Sara Lidmans dagbok

I

När jag några dagar varit hemfallen åt **den västerländska vanmakten** ringer jag till Marina som vet mer och ändå orkar. Marina råder mig att läsa första sidan i **Majsmänniskor** av Asturias. Jag har haft åtminstone tre exemplar av den, lånade eller s. k. egna, men mist dem alla på så sätt att jag satt boken i handen på någon deppande vän som läst första sidan och blivit upplyft och gått sin väg likasom buren av Asturias. Jag förebrår dem inte. Med det första jag kommer hem till någon som har majsmänniskor kommer jag att låna den på samma upphöjda vis. Marinas exemplar kan jag inte flyga med — om hon har det kvar — för hennes Majsmänniskor är på spanska.

Marina säger: Om du är så nere måste du höra Asturias själv. Han är fruktansvärd.

Och hon spelar ett band där han läser sina egna dikter jag kan inte spanska men förstår ändå. Den stora människostämman så som den inte längre talar hos oss . . . **vet du då vad en människa är** . . . Hans stämman dundrar från det mjuka bandet så att man tror sig höra Moses tala från Det Där Berget. Asturias talar om sina fattiga landsmän i Guatemala, om det gröna gröna gräset som hårdnat till blixtrande lansar när förödmjukelsen nått det omistliga: människans värdighet. Om deras vrede som är oerhörd — av kärlek. Han talar om Guatemala och all världens fattiga, han prisar Vietnam — utan att nämna ordet. Han prisar människan — med sin harm.

II

En kväll visar Aktuellt en filmstump från Vietnam: exempel på napalmskadade människor. Vår kommentator säger att man icke vet vilken sida som vållat dessa skador . . . Visserligen har man aldrig hört talas om att FNL har några bombplan men då man icke har bevis för att amerikanska napalmlaster spritts över just dessa patienter är

det säkrast att lämna skuldfrågan öppen. Så har man tillmötesgått kravet på objektivitet. Man behöver ju inte tycka mindre synd om vietnameserna för det . . .

Och hur ofta får vi inte läsa att bonden i risfältet inte bryr sig om politik. Han är så underutvecklad att honom gör det detsamma om FNL eller Amerika och godsägarna i Saigon vinner kriget. Och så länge bonden inte klagat finns det inte skäl för oss att kräva att USA ska lämna Vietnam. Man behöver ju inte tycka mindre synd om den stackars bonden för det . . .

Tiotusen människor flyttades inför världens ögon från "Järntriangeln" till ett uppsamlingsläger utanför Saigon. Sen brände USA risskördar, fabriker och gummiplantager som gett de tiotusen människorna deras utkomst. Efter bränderna sattes enorma grävmaskiner in för att förstöra de underjordiska gångarna. Hela den värld som har TV (d. v. s. den civiliserade världen!) fick se det.

De tiotusen människorna svälter säkert inte där de nu sitter sysslolösa bakom taggtråd i ett "flyktingläger" utfodrade med amerikansk mat av internationella välgörenhetsorganisationer. Ingen har heller hört dem säga att flyktingmaten smakar sämre än deras eget ris, deras många slag av grönsaker och frukter. Deras hem och skolor som brändes ned var ju rätt primitiva — efter kriget ska de nog få bättre hus eller åtminstone baracker att bo i . . . De kan ju alltid hoppas! Fast naturligtvis är det synd om dom att vara så underutvecklade och ingenting fatta av dominoteorin eller Johnsons balansgång mellan hökar och duvor . . .

Bilder av tortyr eller lemlästade barn förses gärna med texter i stil med **det meningslösa kriget**. Därmed har man inget ont sagt om USA:s regering. Vietnam är något att känna apati för, möjligen lite slapp medömkan. I stort sett gör det detsamma hur det går därborta eftersom det är "ett meningslöst krig" . . .

Vi skall befria södern

För att befria vårt land tågar vi fram beslutsamt –
Förtryckta och torterade, med hatfyllda hjärtan –
Vi skall formera våra led –
Jaga förrädarna och yankees på flykten!
Imperialismens timme är slagen.
Floder och berg –
Länge saknade.
Mekong och Truong Son
Eggar oss till slutlig seger:
Befria vårt Sydvietnam!
Heroiska sydbor stå fast!
Enade skall vi trotsa stormen!
För att rädda vårt land skall vi kämpa till slutet.
Marsch framåt med gevär i hand.
Vår dag är nära,
Morgonrodnad färgar himlen –
En strålande framtid för vårt land!

När Lyndon Johnsson begär 125 miljarder dollar i tillägg för året för ökade insatser i Vietnamkriget – så reagerar vi inte om han får avslag eller beviljande. Det är meningslöst i vilket fall...

När Hanoi motsätter sig förhandlingar så länge bombningarna pågår suckar våra rubriker om Ho Chi Minhs hårdnackade oförsonlighet, han vill inte ha slut på kriget... inga bevis för att Hanoi menar allvar...

Vilket försåtligt sätt att ta parti för Amerika!

När vietnameserna en dag får tid att läsa våra kommentarer – hur vi blev objektiva som rullar av fallskärmstyg eller taggtråd när de ropade till oss: HEJDA AMERIKA! hur vi talade om vår vanmakt och de stackars vietnameserna medan de orkade det otänkbara – kommer de inte att rodna på våra vägnar? Visar inte våra nedlåtande tonfall emot dem hur lågt vi värderar oss själva? Om våra samhällen brändes ner och vi utspisades av mordbrännarna skulle vi inte vänta oss en starkare reaktion från åskådarnas sida än: nå, de där svenskarna vet ju inte riktigt vad det är fråga om... hela aktionen verkar meningslös... men vad vill svenskarna egentligen... det finns inga bevis för att de vill leva som folk... att de menar allvar... de måste väl ge **något tydligt tecken** att de vill komma utanför taggtråden...

III

Varje morgon minns jag Phan Binh Trong som suttit i koncentrationsläger sex år i Syd-Vietnam. Under tortyren var ofta amerikanska rådgivare närvarande. Jag frågade Phan Binh Trong hur rådgivarna såg ut och fick svaret (enkelt och som ett betyg för hela västerlandet): **Det var inget särskilt med dem. De satt bredvid och gjorde anteckningar.**

Och ändå trodde Phan Binh Trong på livet, på framtiden. Han trodde på Vietnam – och hade inte ens gett upp hoppet om oss, som sitter bredvid.

Kvinnor i vassbevuxna områden hjälper FNL.

NAPALM

Ett internationellt symposium om kemisk och biologisk krigföring i vår tid redigerat av **John Takman**. Tema-bok utgiven på Rabén & Sjögren. Stockholm 1967. 190 sid. Illustrerad. Pris 8:50 kr.

Under medverkan av

Do Xuan Hop (Vietnam)	Victor Perlo (USA)	L. I. Savinskij (Sovjetunionen)
J. B. Neilands (USA)	A. I. Poltorak (Sovjetunionen)	R. L. M. Synge (England)
Phyllis Patterson (USA)	Bertrand Russell (England)	Peter Weiss (Sverige)

Detta är en fruktansvärd bok om det som händer i världen just nu. Den angår oss alla. Vi kan inte få leva i okunnighet och vara lyckliga över våra egna barn medan detta sker i Vietnam.

Ur inledningen

Detta är en bok om några av de vapen som nästan alla stater, även USA, förbundit sig att aldrig använda. De riktar i dag mot folken i Sydostasien. De kommer i morgon att användas mot andra folk, om våra samveten nu tiger eller om våra samveten plågas men våra röster tiger.

— — —

Mot den numera officiella amerikanska ideologin att i krig är allting tillåtet, särskilt i krig mot ett mörkhyat folk, behöver vi en världsomfattande kampanj för vanlig mänsklig moral. Mot den barbariska krigsföringen behöver vi en mäktig opinionsrörelse för tillämpningen av internationella konventioner och elementära folkrättsliga principer, kort sagt för folkrätten själv.

(John Takman)

Folkmord i Vietnam och Laos

Inför amerikanska senatens utrikesutskott meddelade krigsminister McNamara den 20 april 1966 att han uppskattade månadsförbrukningen av bomber i luftkriget mot Vietnam till 50.000 ton (New York Times 2/5 1966). Samtidigt förklarade han att Pentagon, USA:s krigsdepartement, ämnade göra av med 638.000 ton bomber i Vietnam under år 1966" (Time 29/4 1966).

(John Takman)

Massförintelsevapen och folkrätten

Om användningen av giftämnen mot vietnamesiska barn har med. dr David Hilding, professor vid Yale University School of Medicine, skrivit följande: "Kan någon föreställa sig en större förtvivlan än den som föräldrar upplever när deras små barn de sista få ögonblicken av sitt liv desperat flämtar efter luft sedan de förgiftats av 'human näs- och svalgretande' gas, som spritts av våra militära ledare? ... Deras små barn förvrids i ohygglig kramp till deras krafter är uttömda och de blir blåa och svarta och dör."

(A. I. Poltorak och L. I. Savinskij)

Napalm

De amerikanska imperialisterna använder i sitt angreppskrig mot folket i Vietnam åtskilliga sorters brandbomber, av vilka napalmbomber och bomber av vit fosfor kommer i främsta rummet.

(Do Xuan Hop)

I andra världskriget, i Koreakriget och i de tidigare skedena av Vietnamkonflikten, använde USA en napalm, framställd av bensin som överförts i geléform med tvål. Erfarenheterna i Vietnam visade att denna typ av napalm led av låg vidhäftningsförmåga. Vetenskapsmän vid flygvapnets bas i Eglin utvecklade därpå en smetigare produkt, betecknad napalm-B, som består av 50 % polystyren, 25 % bensol och 25 % bensin.

(J. B. Neilands)

Napalm är den amerikanska brutalitetens symbol i det här kriget. Somliga av oss anser att den är resultatet av den våldsmentalitet som impregnerar hela vårt samhälle.

— — —

En av de mest betydelsefulla proteströrelserna mot napalm är Port Chicago Vigil ("Vakten i Port Chicago"). Sedan den 7 augusti har vakterna i Port Chicago oavbrutet dygnet runt trotsigt stått emot regeringens militärapparat. Vaktkedjan har varit föremål för många former av våld, och högkvarteret i den närbelägna staden Clyde förstördes den 19 oktober. Nu använder vakterna husvagnar och en sympatisörs hem för vila och proviantering.

(Phyllis Patterson)

I sitt bidrag till detta symposium har Phyllis Patterson gett en detaljerad och engagerad rapport om antinapalmkommittén i Redwood City, hur den blev till och hur den arbetar. Den kan tjäna som ett lysande föredöme för fredsarbetet. De som är medvetna om sin plikt att bekämpa kriget och visa solidaritet med Vietnams folk men inte vet vad de ska göra eller hur de ska göra det bör läsa detta kapitel mer än en gång.

(John Takman)

John Takman har gjort en stor insats för mänskligheten genom denna utomordentliga bok. Ingen recension kan göra boken rättvisa. Vi måste själva läsa den, lida med Vietnams folk och komma till insikt om att vi alla bär ansvar för världens nöd — i dag och för framtiden.

Om kemiska och biologiska vapen

Nedan följer utdrag ur två artiklar av en kvinnlig forskare, Elinor Langer, publicerade den 13 och 20 januari 1967 i tidskriften Science, organ för American Association for the Advancement of Science.

Den första artikeln handlar bland annat om hur anslagen till forskning om dessa vapen vuxit på de senaste åren. All detaljkunskap om dem är hemligstämplad men man vet att denna krigsföring berömmar sig av att vara "krig utan att döda" och att vara relativt billig.

I Maryland finns ett väldigt område, Fort Detrick, som är centrum för forskning rörande biologiska vapen. En del av det arbete som sker där går ut på att göra bakteriestammar motståndskraftiga mot antibiotika, en medicinsk forskning med omvänt förtecken. Här arbetar mer än 500 forskare, endast omkring 15 procent av deras resultat publiceras. Man vet att Fort Detrick sysslar med sådana sjukdomar som mjältbrand, dysenteri, pest, olika encefaliter, gula febern m. fl. Man studerar också lämpliga metoder för spridning av dessa vapen och undersöker allmänhetens inställning till dem.

I den andra artikeln går författaren närmare in på den kemiska krigsföring som pågår i Vietnam. Hon skriver:

"I Rocky Mountain Arsenal, Denver, produceras olika kemiska vapen som enligt rapporter innefattar nervgas, senapsgas, ämnen som gör människor "oförmögna" (incapacitated) och vapen mot skörd.

"Förenata Staterna driver ett annat stort produktionsföretag — med uppskattningsvis en årskostnad av 3,5 miljoner dollars — i Newport Indiana där den dödliga nervgasen Sarin tillverkas. Med den laddar man raketer, landminor och artillerigranater. Företaget har 300 anställda och lär ha arbetat dygnet runt sedan 1960..."

"För några år sen avslöt Pentagon kontrakt med omkring 10 kommersiella firmor för forskning och framställning av bättre lövfällnings- och uttorkningspreparat; de kemiska avlövningsmedel som används i Vietnam är i regel kommersiella..."

"Detaljkunskap om sättet för användning av biologiska vapen är hemligstämplad men vanliga handböcker antyder att de finns apterade för missiler (raketer) för anfall i stor skala, som bombknippen, för att sprayas från tanks placerade på flygplan..."

"Kemiska och biologiska vapen har

från militär synpunkt fördelen att de kan genomtränga byggnader, de kan täcka stora områden, de kan framkalla ett antal verkningar under olika tidsrymder — allvarlig sjukdom för kort tid, mindre allvarlig under en längre period, tåreflöde, hallucinationer, förlamning eller död..."

"För närvarande anger handböckerna sju kemiska ämnen som standardiserade för användning: två nervgaser, en blåsbildande förening, en som gör 'oförmögen' 'incap', en kränkingsframkallande och två för att kontrollera uppror..."

"Den 'incap' som nu är standardiserad för användning kallas BZ. Den har både fysiska och psykiska verkningar, men dess exakta natur är oklar... Arméns tekniska handbok anger följande verkningar: förhindrande av normal aktivitet, torr hud, hjärklappning, urinretention, förstoppning, förlångsammas kropp- och själsverksamhet, huvudvärk, yrsel, desorientering, hallucinationer, slöhet..."

"Ytterligare tre ämnen, DM, CS och CN (med liknande verkningar) har frigivits för användning — och har använts på många sätt — i Vietnam..."

"Färskta officiella uttalanden om CBW har gjorts i samband med Vietnam. I en presskonferens mars 1965 sade Dean Rusk till journalisterna 'Vi sysslar inte med gaskrig. Det strider mot vår politik att göra det...'"

"Johnsonregimen vidhåller att dess operationer i Vietnam ej innefattar de 'kvävande, giftiga och andra gaser' som förklarats olagliga enligt Genèveprotokollet (1925) och att operationerna ej innebär 'kemisk och biologisk krigsföring'..."

"Enligt senaste upplysningar, lämna- de av Pentagon på begäran av Science, har mer än 400.000 tunnland djungel och buskskog och mer än 120.000 tunnland odlad jord 'behandlats med växt-dödande medel'. Under det att Pentagon framhåller att detta område är en obetydlig fraktion av Vietnams odlingsbara jord så har programmet nu trefaldigats i omfång... Pentagon sade till Science att man inte längre vet hur ofta och för vilka ändamål upprorskon- trollerade ämnen använts.

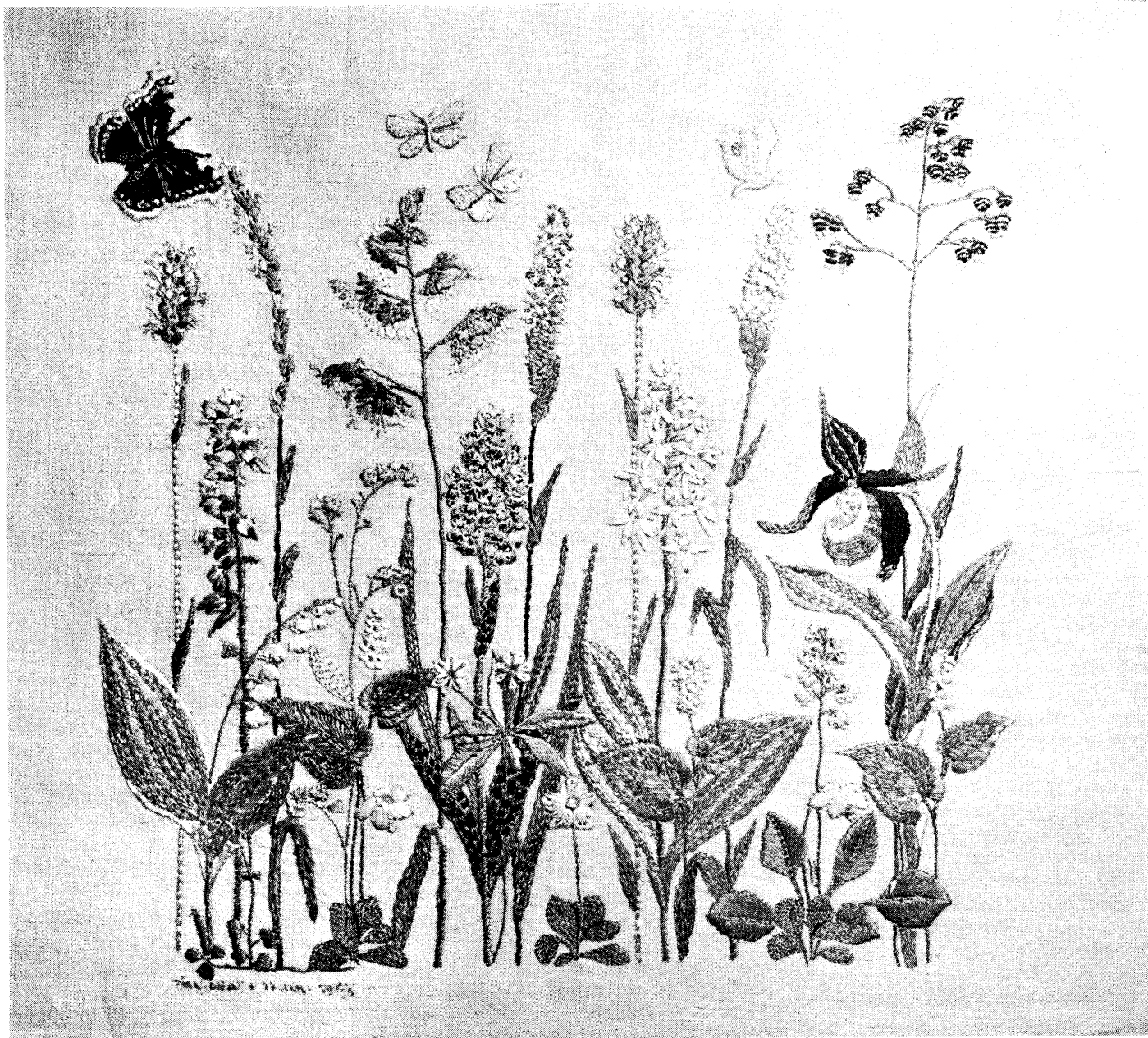
"Bortsett från Vietnam och frågan, ställd av många vetenskapsmän, om verkan av dessa kemikalier på Vietnams civila och på dess mark så reser sig en annan fråga: Kommer det som vi gör där, hur än regeringen vill beteckna det, att leda till ytterligare CBW-operationer — från USA eller av andra, under detta krig eller under nästa — operationer angående vilkas natur det ej blir möjligt att strida om ord? Tjänstemän hos Pentagon och State-department förnekar att vi skapar ett prejudikat eller att det finns risk för upp- trappning... Men man söker hela tiden efter en teknisk möjlighet till ett genombrott som kan leda till en poli- tisk seger i kampen mot den gäckande gerillan. Vi tycks gå mot ett långvarigt gerillakrig... Om Vietnamkrigets historia visar något så är det att misräk- ningar och en känsla av meningslöshet kan göra även desperata åtgärder loc- kande. Det som är "otänkbart" i ena ögonblicket kan bli statskonst i nästa."

I anslutning till denna andra artikel publicerar Science en översikt av de åtgärder som vidtagits av forskare i USA i protest mot krigsföringen i Vietnam.

Den 23 september 1966 startade 22 ledande vetenskapsmän en petition till president Johnson om att sluta använda kemiska vapen mot växtlighet och människor i Vietnam. Petitionen har sedan dess undertecknats av tusentals forskare. Många vetenskapliga samfund har gjort liknande aktioner. 12 växtfysio- loger har skrivit till presidenten och varnat för skador som kan påverka des- sa trakter under årtal.

Nyligen har en grupp som innefattar ett 60-tal välkända forskare och läkare samt många andra personligheter bildat en kommitté som vill rädda av kriget brända och skadade barn. Man samlar pengar för att få dem under behandling i USA.

Slutligen har en grupp vetenskaps- män tillhörande Pugwashrörelsen börjat undersökningar över möjligheter att få en avrustning i fråga om biologiska va- pen. Man hoppas, sägs det, på bidrag från svenska staten i samband med det forskningsarbete som planeras vid det internationella fredsforskningsinstitutet i Stockholm.

Komp. Hillevi Svedberg

Gå förbi av Gunhild Tegen

Det skall alltid finnas människor
(så länge som människor finns)
som älskar det som är vackert
i all enkelhet –
soluppgång, vitsippsbacke,
"ackord" på gitarren
till den älskades banala sång.
Är det inte deras rättighet?
Håna dem inte!
Gå tyst förbi!

Men du som är sofistikerad,
du som älskar det djupt tillkrånglade,
montage av plåt och bräder
och det släta ägget på Moderna Museet –
du skall också få leva
och förhåva dig.
Det är mer än din rättighet.
Du är den otåligen framstegsmänniskan!
Och baksläparna
hånar dig inte, märker dig inte.
Går tyst förbi.

INTERVJU med Han Suyin

Den amerikanska veckotidningen "The National Guardian" har nu i januari intervjuat Han Suyin i hennes dotters hem i New York medan ett litet barnbarn tultade omkring.

Vi citerar litet ur den långa intervjun:

"Jag tror inte att det är en makt-kamp. Kommunistiska partiet i Kina säger: detta är en strid som gäller inte bara Kinas utan världens framtid. — — Det är nu alldeles säkert att Asiens betydelse ökar i förhållande till västerns. — — Kineserna önskar skapa ett samhälle med mera jämlikhet och rättvisa än det gamla. Men det nya samhället påverkas av det gamla även med ett kommunistiskt parti vid makten. — — Hela tiden har det funnits två linjer — — även i ett kommunistiskt eller socialistiskt parti finns det omedvetna inställningar som leder bakåt — — under alla dessa 17 år har det funnits två tendenser samtidigt inom partiet — — — I alla Maos skrifter finner man denna starka betoning av debatt, av argument för att som han säger omforma människors tänkande — — — Det som händer i dag är att efter 17 år av fred och säkerhet i Kina uppträder på nytt en viss slapphet och därmed egennytta — — —

I denna atmosfär hade det vuxit upp en hel ny generation under 17 år som aldrig upplevat verkliga påfrestningar. De kunde fråga "vad är en jordägare?" De visste inte. Jag vet att man i USA och andra länder noga studerade vad man kallade den andra generationen och man hoppades på degeneration. Man sökte efter prostituerade, efter tecken på korruption — — —

Ett land som Kina kan inte räkna med utländsk hjälp — — — det måste räkna med att det egna folket är energiska sparsamma arbetare drivna av kärlek till de idéer som en socialistisk ekonomi bygger på — — — Kina vill inte föra erövringskrig och inte förlora sitt oberoende men det betyder en stän-

dig etisk fostran — — — den måste ske på kinesiskt vis vilket innebär överdrivna ansträngningar i ord och mycket litet av fysiskt våld. Detta är en gammal kinesisk tradition — — Mao har översatt denna moraliska omskolning till revolutionens språk — — —

Slutligen är det ett faktum att det finns partimedlemmar i Kina som skulle kompromissa för att spara folket lidanden men detta skulle endast kunna ske på bekostnad av världen i övrigt. Därför menar kineserna att de genom kulturrevolution också måste ge folket en känsla av internationell solidaritet — — — av att inte svika de fattiga i världen.

På frågan om den amerikanska opinionens inställning till sin regering ville hon endast säga att hon önskar att USA kunde komma till insikt om att de befinner sig i samma situation som en man vilken sparkar en annan och så väntar att den sparkade skall falla på knä och tacka för sparkarna.

KINA just nu

I sitt sista brev från Kina (jan. 67) berättar Anna Louise Strong om sitt besök i Kanton vid nyårstiden. En kvinna, medlem av fredskommittén, berättade att hennes fem barn i åldern 12 till 19 år alla var rödgardister. Den yngste, 12 och ett halvt år gammal, hade lyckats få en biljett till Peking där han deltagit i en av de stora paraderna och sett Mao. Han reste hem i sällskap med sin fjortonårige bror som kunnat se Mao tre gånger under sin vistelse i Peking.

Den femtonåriga flickan hade rest längst av alla i familjen. Under den period då man fick fria resor, hade hon besökt Peking, Sian, Yenan, Chungking och Shaoshan. Sedan hade hon med tre kamrater — mot föräldrarnas råd gett sig ut på en lång marsch till Chinggangbergen. Flickan, som tydligen hade en stark egen vilja, sade till föräldrarna att när Mao uppmuntrar långa marscher så borde föräldrarna också göra det. Moderns enda kommentar var att flickan fick lära genom erfarenhet.

Anna Louise tillägger att det tycks henne vara ett beröm för Kina att modern ej behövde oroa sig för att flickan kunde bli antastad.

Den sjuttonåriga brodern hade på hösten gjort en 25 dagars marsch till Shaoshan och sedan åkt tåg till Peking så att han fått deltaga i Maos sista mönstring av rödgardister i november. Marscherna var mycket billiga — 1 krona om dagen för mat, billigare på landet än i Kanton. Sedan ämnade han söka fabriksarbete, tills skolorna öppnades.

Den äldsta av de fem barnen är en nittonårs flicka som studerar vid radioinstitutet i Peking och deltar aktivt i kulturrevolutionen. I höstas reste hon till Wuhan, Shaoshan och Kanton och återvände sedan till Peking eftersom hon ansåg att hennes insats behövdes i kampen mot en dominerande partibekreterare.

Det stora kvinnosymposiet i Moskva 1967

Fyra svenska kvinnor, fil. lic. Annika Baude, byrådirektör Maj-Britt Sandlund, arkitekt Hillevi Svedberg och författarinnan Margit Palmaer, deltog i det stora kvinnosymposiet i Moskva 4—18 mars 1967. Här berättar Margit Palmaer om denna lysande iscensatta, mäktiga manifestation av kvinnors vilja till samarbete och fred.

Vi fick inbjudan en smula sent, i mitten på februari, men lyckades ändå komma iväg alla fyra, trotsande alla hinder som staplade upp sig. Så småningom fick vi förklaringen till denna sena inbjudan, som ju inte bara gällde oss utan alla: ursprungligen hade meningen varit att endast kvinnor från Sovjetunionen skulle delta i det planerade 8-marssymposiet i Moskva, men så ändrades planerna och kvinnor från hela världen inbjöds. Då hade man ungefär en månad på sig!

Ingen kan säga annat än att denna månad använts väl — de ansvariga måste ha arbetat både dag och natt! Men så var det ju inte heller vilken träff som helst vilket år som helst utan ett världsuppbåd av kvinnor till internationella kvinnodagen under det år då oktoberrevolutionen fyllde 50 år. Det gällde att visa hur långt man nått och vad man kunde, och i sanning: man visade det.

Över 200 kvinnor — vi fick aldrig någon exakt siffra — från ett nittital länder, förutom Sovjets egna kvinnor, hade hörsammat kallelsen. Och man fick verkligen ett intryck av hur växlingsrik kvinnovärlden är vid åsynen av dessa så olika kvinnor från så olika villkor och länder: indiskorna i sina saris, västerländskorna i sina korrekta dräkter, afrikanskorna i sina praktfulla färgrika skynten och höga huvudbonader. Kunde det verkligen finnas någon gemensam nämnare för dessa kvinnor med så olika bakgrund och levnadsbetingelser? Symposiet skulle ge svar på den frågan.

Men innan vi var framme vid symposiet hade vi hunnit med en hel del. Klokt nog hade man anslagit de tre—fyra första dagarna till sightseeing och orientering i sovjetmänniskornas liv och vardag — festen dock ingalunda uteglömd.

Mindre än två timmar tog det för vår lilla grupp att flyga från Stockholm till Moskva, och själen hade nog inte riktigt hunnit med, som afrikanerna säger, när vi från den egendomliga stillheten i jetplanet plötsligt kastades in i händelsernas virvel — en virvel som

aldrig skulle upphöra att virvla de närmaste fjorton dagarna.

En mur av leende kvinnor med doftande blå hyacinter i händerna kom emot oss på terminalen. Denna mur, dessa leenden och dessa blommor skulle vi senare uppleva åtskilliga gånger, både vid ankomster och avfärder, och de kom att bli något av en vänskapens skyddande mur. Druzba i Mir — vänskap och fred — den ständigt återkommande gyllene tråden i dessa dagars skimrande väv!

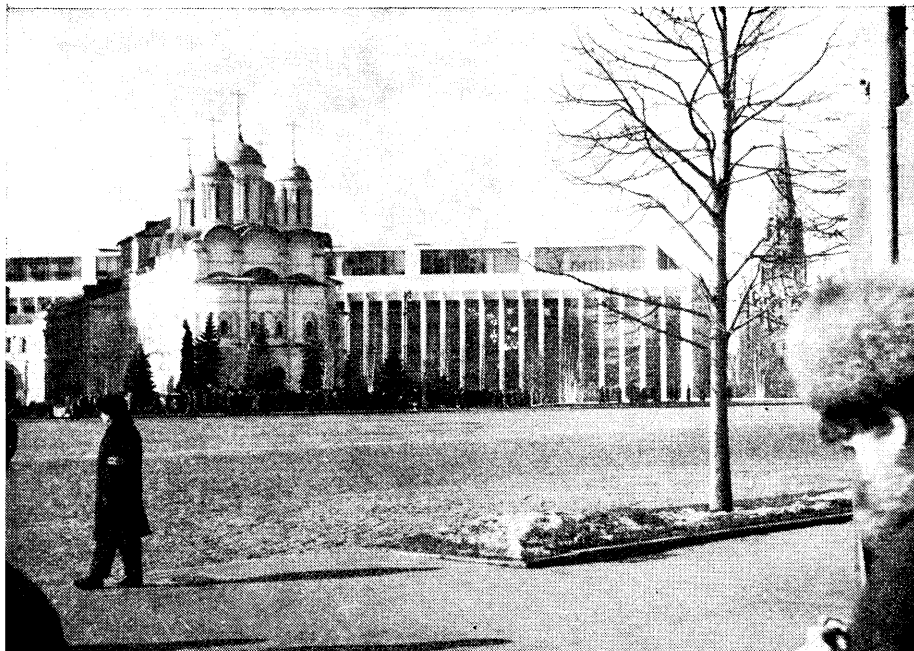
De som mött oss var sovjetkvinnor från Moskworezkidistriktet, vårt värdfolk. Alla de utländska grupperna hade nämligen fördelats på staden Moskvass sjutton distrikt, och enligt vad man sa oss hade de gästfria värdarna riktigt slagits om gästerna. Grupperna var sammanhållna efter länder och språk och hade egna tolkar, vi tillhörde den tysktalande gruppen, som utom oss bestod av österrikiskor samt tyskor från Västberlin och Bundesrepublik, alla vakna och fredsvänliga kvinnor. Det fanns också östtyskor med, men de var i en annan grupp. Vi hade också vår egen svensktalande tolk, den lika förtjusande som energiska *Emy Wallenius*. Vi utgjorde nog en ganska bångstyrig grupp, som hade många egna önskemål utanför programmet, men faktiskt blev dessa ibland något besvärliga önskemål så gott som alltid tillgodosedda. Så fick Hillevi Svedberg studera ett experimentområde i vardande, själv fick jag ett givande samtal om sovjetförfattarnas villkor, Annika Baude lyckades få kontakt med Sovjets LO, dessutom fick vi veta en hel del om regional- och stadsplanering i självaste Gossplan samt besöka det nya serviceministeriet — en kolchos nere i Ukraina inte att förglömma. Om all den information vi på så sätt fick kommer säkerligen att berättas senare i Vi Kvinnor.

Att vi överhuvud taget lyckades få in en fot på dessa inte så alldeles lätt-tillgängliga institutioner berodde, försäkrade man oss, på att det överallt fanns så många kvinnor i ledande ställning. Det var ju för övrigt något som vi ofta

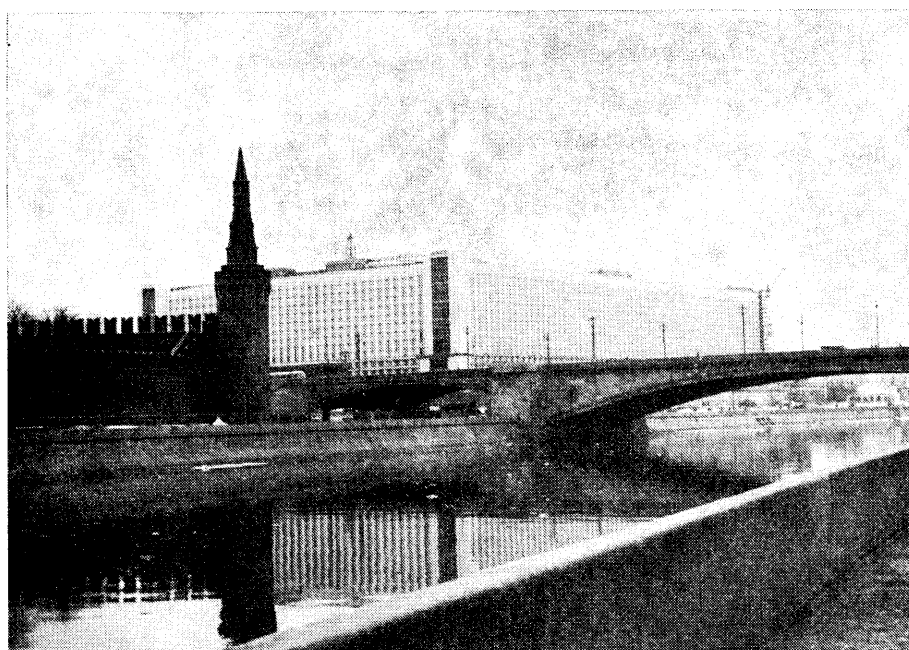
med egna ögon kunde konstatera: på fabriker, forskningsinstitut, universitet och kliniker, i sovjeter och på kolcho-sen. Men vad som var lika uppbyggligt att konstatera som den raska kvinnliga frammarschen på alla tänkbara arbetsområden var sovjetmännens helhjärtade uppskattning av sina kvinnor och deras insatser. (Utan våra kvinnor skulle vi aldrig stått där vi står idag! hörde man ofta.) Och saken blev inte sämre därför att erkännandet gärna kryddades med en nypa galanteri — man tyckte sig ibland ana en ny romantik och det inte bara i bröllospalatsen. Kanske nådde uppskattningen sin höjdpunkt den 8 mars, som inte bara är internationell kvinnodag utan också ett slags frufri-dag och från och med i år allmän helg-dag till glädje även för männen. Officiellt firades den med en magnifik fest i Kongresshallen i Kreml, där bland andra Kosygin var närvarande och ett uppbåd av Sovjets främsta artister underhöll. Om denna och andra ståtliga mottagningar och fester kunde vara mycket att säga, men nu kan det vara på tiden att berätta något om själva symposiet.

Detta ägde rum i Vänskapens Hus och öppnades den 9 mars av *Nina Popova* — som redogjorde för sovjetkvinnornas ställning och insatser — samt pågick i tre dagar. Bland de många framstående talarna må här endast nämnas fredskäm-pen och antifascisten Madame *Eugenie Cotton*, kulturministern *Jekaterina Furtseva* samt den unga kosmonauten *Valentina Teresjkova*, som berättade att nu förbereder sig en grupp kvinnor för nya rymdfärder. Min tanke gör en stört-dykning fyrty tillbaka i tiden: då var frontlinjens unga sovjetkvinna traktorförerska — nu är hon kosmonaut. Då erövrade hon jorden — nu siktar hon mot rymden.

Efter de inledande anförandena blev det de utländska gästernas tur. I simultantolkning på olika språk kunde man man avlyssna rapporter från alla jordens hörn: Vietnam, Guinea, Alger, Venezuela, Italien, Kanada, Thailand, Nya Zeeland för att nu bara nämna några

Kongresspalatset och de 12 apostlarnas katedral i Kreml en solig marssöndag 1967.

Hotel Rossija, Moskväs nya lyxhotell, nedanför Röda torget vid Moskvafloden. Hotellet som har 6000 bäddar, restaurang för 4500 gäster, konsertsal för 3000 personer och biosalong för 1600 skall vara färdigt till 50-årsjubileet i oktober 1967.

Lenins staty på ett av de stora torgen i Charkov. I bakgrunden en administrationsbyggnad uppförd 1926.

namn ur den ständiga strömmen. Från svensk sida talade Annika Baude om den för oss och tydligen också för andra aktuella könsrolldebatten. En imponerande kavalkad var det men kanske något tröttsam, då upprepningar knappast kunde undvikas. Måhända hade det ur kontaktsynpunkt blivit mer givande om man ägnat åtminstone en dag åt arbete och diskussioner i mindre grupper. Vi framförde denna synpunkt vid en avskedssammankomst med kvinnokommittén och fick veta att man även där varit inne på den linjen. Nästa gång kanske — nu hade förberedelseiden varit alltför kort, ansåg *Zinaida Fjodorova*. Detta förklarade ju allt — utom hur man lyckats åstadkomma ett så oerhört rikt och stimulerande program för dessa två veckor.

Sedan symposiet avslutats vidtog resor: först till Leningrad, den sköna hjältestaden, vars skakande historia vi fick inblickar i på film, balett, museer men också på gator, torg, vatten — och den stora kyrkogården från kriget. Så upplöstes vi åter i grupper, som flögs till olika republiker inom den väldiga Sovjetunionen, för vår del Ukraina. Vi kom till den så svårt krigshärjade men nu återuppbyggda industri- och universitetsstaden Charkov och omhändertogs som alltid av vår vänliga kvinnomur med blommor, presenter och iver att visa oss allt — även den inte så lättåtkomliga levnadsfriska kolchosen.

Därpå ännu en sista dag i Moskva med avskedssammankomster med våra kära nyförvärvade vänner i distriktet och kvinnokommittén. Och så — hokus pokus — var man plötsligt hemma igen.

Vad ska man säga om en sådan resa? Bara det att fick man välja på den och på att resa till månen så inte skulle jag tveka. Vad i all världen skulle man ha att lära sig på månen?

Margit Palmaer

Folkvimmel på en huvudgata i Charkov.

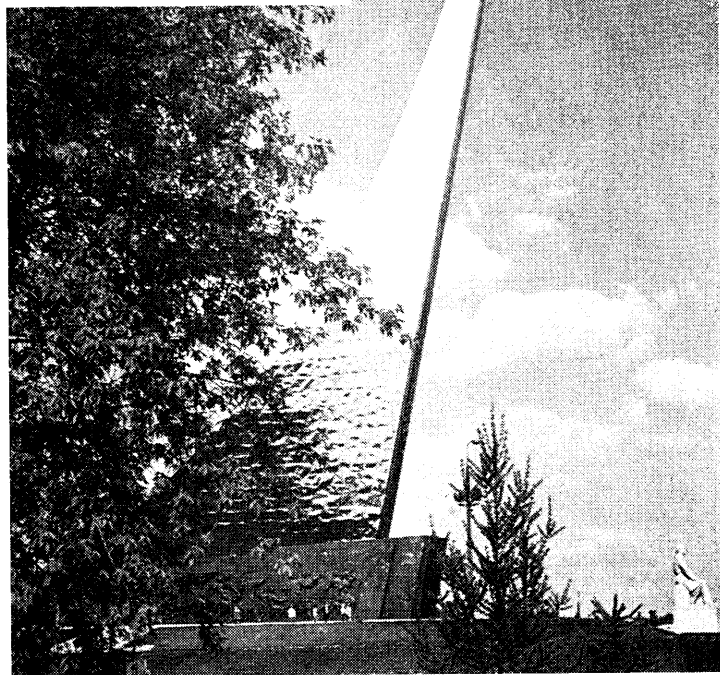
Bröllopspalatset i Charkov. Från vänster Maj-Britt Sandlund, Margit Palmaer, Emy Wallenius, Hillevi Svedberg, bruden, bröllopsvitnet, Margit Palmaer lyckönskar, tolken Emy Wallenius översätter.

I sol och smältande snö möttes vi av kolchosens trefaldiga Leninpristagare med ett nybakat jättebröd i famnen. Från vänster Maj-Britt Sandlund, Emy Wallenius och Annika Baude. Bakom brödet professor Lubovj Malaja och Hillevi Svedberg. Nr 2 från höger är Margit Palmaer.

Intourist

S OVJET OMMAREN EMESTRA EXTIOSJU

Sommaren står för dörren — semesterplanerna börjar ta form. Resor i österled blir alltmer populära. Gör nu under jubileumsåret av Oktoberrevolutionen allvar av planerna att besöka Sovjetunionen — resan Ni aldrig glömmer!

Genom en INTOURIST-resa i Sovjetunionen får Ni tillfälle att se detta lands storslagna och måleriska natur, dess historiska och kulturella minnesmärken och stora nybyggen samt bekanta Er med folkushållningens framgångar och sovjetfolkens kultur och konst.

INTOURIST står till Er tjänst i 100 städer och kan erbjuda Er 100 olika resealternativ med buss, järnväg, flyg, kryssningar eller båtfärder exempelvis på Volga, Don eller Dnjeper.

Ni kan beställa er resa och få all information hos svenska rese- och turistbyråer som samarbetar med INTOURIST.

Alla upplysningar ges även av

Intourist

INFORMATIONSBYRÅ

SERGELSGATAN 21, STHLM

Telefon 08/21 59 34

Välkommen till DDR

på en spännande stadsresa

DDR rundresor varje vecka från
10 juni från Trelleborg inkl. hotell och helpension fr. 465: —

Arrangörer:

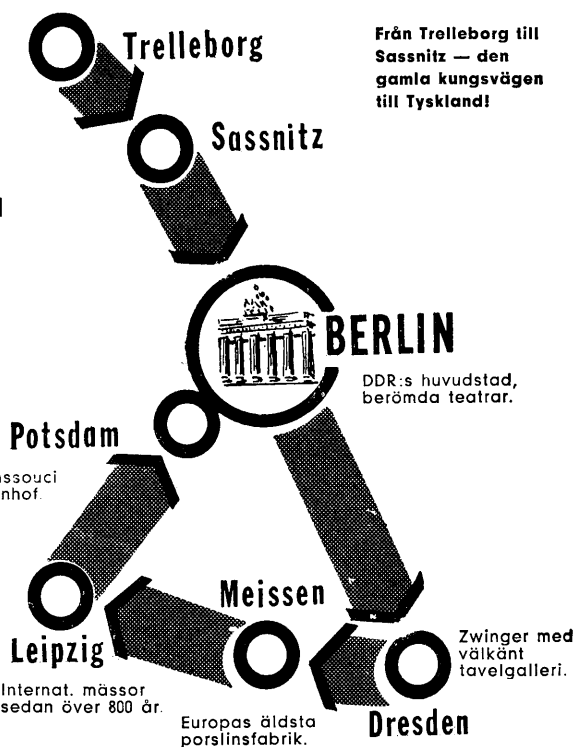
Europaresor, Reso, SJ, Folkturist
Bokningar genom alla auktoriserade resebyråer.

TURISTVISUM GENAST

Det finns så mycket, både nytt och gammalt, att se i Sveriges närmaste grannland söder om Östersjön!

Vidare upplysningar från
Tyska Demokratiska Republikens informationsbyrå för resor och turism

Vasagatan 19, Stockholm. Tel. 11 82 40

SPETÄLSKA

En bok av Signe och Axel Höjer

När medicinalstyrelsens chef år 1952 lämnade sin tjänst för att åta sig ett uppdrag för Världshälsoorganisationen (WHO), anade väl varken han eller hans hustru att detta skulle sträcka sig ett årtionde framåt i tiden och föra dem båda in i det mest krävande arbete i olika delar av världen.

Av olika erbjudanden valde han att bli rektor för en nyinrättad medicinsk högskola i Travancore, en av Sydindiens stater, och samtidigt rådgivare i medicinska frågor åt landets regering. Åt Signe Höjer uppdrogs arbete vid barnvården.

Det var självklart, att de så gott som omedelbart kom i kontakt med spetälskevärdar. Efterblivet och avancerat på en gång hörde Travancore till de indiska stater, som varit mest utsatta för denna fruktansvärda sjukdom.

I historiens gryning finner man spetälskan eller lepran*, som den allmänt kallas, i Indien och Kina. Med Xerves soldater kom den år 480 f. Kr. till Grekland och några hundra år senare till Italien. Från dessa länder spreds den över Europa, ända upp till Norden. Den går inte som de stora epidemierna i väldiga vågor över länderna för att sedan dra sig tillbaka, liksom tex pest och kolera. Den biter sig fast i små grupper av människor. Innan man anar faren, är ett stort område nedsmittat av en sjukdom, från vilken ingen tillfrisknar, men desto fler går långa och plågsamma år till mötes. Genom att inrätta upptagningsställen för insjuknade söker man hindra sjukdomen att sprida sig. När den hade sin högkonjunktur i Europa uppskattas leprasjukhusens antal där till ca 22.000. "Du måste springa, när du ser en spetälsk, som om du sprunget för ett lejon", är ett känt bud i Muhammeds ordspråksbok!

Under århundraden isolerades de arma spetälska från andra människor. De ras olycka måste vara ett straff, sänt av den rättfärdige Guden. Låt oss noga akta oss för de sjuka och deras anhöri-

Signe och Axel Höjer i Travancore, Sydindien.

ga, annars kan det gå oss på samma sätt.

Från 1500-talet började sjukdomen gå tillbaka i Sverige liksom den redan tidigare gjort i Mellaneuropa. Säkra siffror finns dock inte för vår del förrän vid mitten av 1700-talet. Den fanns då särskilt kvar i de norrländska landskapen och några sydligare kustlandskap. Linné som var en stor resande i sitt eget land och mött många leprasjuka lämnade en sommardag sitt Hammarby för att i Uppsala ventilera en kort avhandling om spetälska. En holländare hade i slutet av 1600-talet med sina linsor visat, att ett myller av smådjur kunde finnas i en vattendroppe, fastän de var osynliga för blotta ögat. Linné menade nu, att om vi noggrant betraktade våra olika febrar med deras utslag och varblåsor, kan vi knappast komma till

någon annan slutsats än att var och en av dessa febersjukdomar har sina egna smådjur av nästan oändlig litenhet. Också leprasmittan måste bero på en dylik levande organism, och han uppmanar den behjärtade läkare, som någonsin skulle få tillgång till liket av en spetälsk att öppna knölna och undersöka om smådjur av nämnda slag funnos där. På så sätt bör det bli möjligt att uttänka ett nytt sätt, säkrare än hittills, att bota sjukdomen.

Det var inte en svensk som kom att fortsätta den väg på vilken Linné kommit in utan en norrman. På 1800-talet bredde sjukdomen åter ut sig bland den fattiga befolkningen kring fjordarna. Det upptäcktes att 3 procent av folket där hade spetälska. Man måste bygga nya sjukhus. Överläkaren vid ett av dessa, den unge **Cornelius Danielssen**, hade under sina studier fått god kontakt med fiskarbefolkningen och sett deras elände. Han och en kamrat undersökte tillsammans 3000 hem runt omkring på landsbygden. Resultatet framlades i ett stort verk, **Om spetälskan**, som blev klassiskt. Det innehöll i ord och bild den första vetenskapligt noggranna beskrivningen av sjukdomen, publicerad i Norge 1847 och ett år senare i Paris på franska. Boken är oöversäffad ännu i dag och senare fick författaren det förnämliga Monthyonpriset från franska akademien.

Det andra stora namnet i norsk lepra-forskning är **Armauer Hansen**, spetälskebacillens upptäckare. Som ung var han underläkare hos Danielssen och försvarade frimodigt sin mening, att lepran spreds genom smitta men ej var ärftlig, vilket var chefens åsikt. En dag när han sysslade med mikroskopet, såg han något egendomligt i den grodromsliknande massan han var van att hantera. Stavformiga kroppar, delvis korsande varandra i mycket spetsiga vinklar. När han upprepade sina observationer, fann han hundratals stavar eller spröt, som rörde sig mer eller mindre livligt under mikroskopet. I Bergen står bysterna av Danielssen och Hansen mitt emot varandra. Två av Norges stora män! Men det skulle dröja länge, innan

* ordet är grekiskt och betyder egentligen fjällig sjukdom. Är det gängse namnet på spetälskan utom i Norden.

denna upptäckt av leprabacillen kunde praktiskt utnyttjas. Orsaken var naturligtvis att bakteriologien var en så ny vetenskap.

Första rapporten om att sulfonpreparat med gynnsamt resultat kunde användas på leprapatienter kom från det kända leprahuset Carville i USA. Patienterna fick i början anmäla sig frivilligt, man var orolig för verkningarna. Ofta uppkom blödningar, kvälningar och även mera allvarliga besvär. Men resultaten var märkliga. Det allmänna hälsotillståndet förbättrades, sår torkades ut, knutorna försvann och det bästa av allt: bacillerna i proven minskade i antal och kunde helt försvinna. Bote-medlet mot spetälska tycktes vara funnet! "Denna jul hade det kommit in en ny ton av hopp, aldrig förr hörd på ett leprasjukhus. Man fick klart för sig att något hänt." Detta skrevs på 1950-talet. Sedan dess har stora framsteg gjorts.

Man använder preparatet Diamino-Difenyl-Sulfon — förkortat DDS. Det ges nu i tablettform, vilket ju är behagligare och mera lätthanterligt än de injektioner med vilka leprapatienter tidigare behandlats. Tabletterna kan delas ut vissa dagar under kontroll. Själva läkemedlet är otroligt billigt — 15 kronor per år och patient! Det är läkare, sköterskor, kliniker, kommunikationer m m som kostar.

WHO och UNICEF, de båda FN-organisationer som samarbetar mot folksjukdomarna, är nu i gång i 37 länder för spetälskans bekämpande. Antalet patienter går upp till nära två miljoner och de friskskrivna närmar sig 200.000. Antalet leprasjuka i hela världen uppskattades av WHO till nära 11 miljoner, av dem har 4 miljoner någon form av vanförhet som minne av sjukdomen. Flertalet sjuka finns i U-länderna, där fattigdomen är stor. Vad kan vi göra?

Jag kan bara säga en liten sak. Köp och läs den lilla boken! Den är varken hemsk eller långtråkig. Det är en sådan bok, som öppnar portar. Och vill någon höra mer om dessa speciella ting, läs då också Signe Höjers **Levande begravnen**. Den är mer personligt skriven med åtskilliga vackra illustrationer. Den är större och dyrare, men kan säkert lånas på de flesta bibliotek.

Kan jag stå till tjänst med något är mitt telefonnummer 04/86 50 19.

Signe Fredholm

Levande begravnen. Av Signe Höjer. Tidens förlag, Stockholm 1959. Illustrerad. 209 sid. Pris 19,50 kr.

Spetälska. Av Signe och Axel Höjer. Tidens förlag, Stockholm 1966. Illustrerad. 127 sid. Pris 9,50 kr.

En deklaration i vardande

En deklaration har den fördelen framför en konvention att den ej är en lag som skall ratificeras av så många stater som möjligt och därför måste formuleras med försiktighet. En deklaration kan och bör vara principiellt klar så att den får opinionsbildande betydelse.

Det förslag till deklaration om eliminerande av diskrimination mot kvinnor som utarbetats av kommissionen om kvinnornas ställning (The Status of Women Commission) under åren 1965—66 har fått allmänt erkännande från kvinnohåll. Jeanne Martin från Guinea som deltog i kommissionens arbete omvittnar i nr 4 1966 av KVD:s tidning, Women of the Whole World, att deklarationen kommer att bli ett vapen i händerna på kvinnor och deras organisationer. Även Rom-seminariet om kvinnornas deltagande i det offentliga livet (okt. 1966), som vi behandlat i nr 1 1967 av Vi kvinnor, gillade förslaget. Ambassadör Inga Thorsson som var svensk representant när förslaget behandlades i FN:s tredje kommitté (dec. 1966) sade i sitt anförande att det var ett utmärkt förslag.

När förslaget av ECOSOC (ekonomiska och sociala rådet) överlämnades i oförändrad form till kommittén så betydde detta emellertid inte att ECOSOC instämde till alla delar, tvärtom. Man hade haft många ändringsförslag och beslöt att låta FN lösa problemen. I FN-kommittén var man erkännssam, detta skulle bli ett betydelsefullt historiskt dokument, men förslaget måste återremitteras till Status of Women Com, för ändringar.

Framför allt ville man ha ändringar i artikel 8 som behandlar kvinnors rättsliga ställning och i artikel 10 om kvinnors ekonomiska rättigheter. Man beslöt begära att ett nytt förslag skulle vara inlämnat i god tid för behandling av den tjuugoandra FN-sessionen. En talare — man får ej veta från vilket land

Jeanne Martin Cisse.

— sade att sådana bestämmelser som tog hänsyn till de fundamentala skillnaderna mellan män och kvinnor ej kunde kallas diskrimination. Så det gäller för kvinnorna att se upp med det förslag som ECOSOC kommer att inlämna till session 22.

I sitt anförande inför tredje kommittén sade ambassadör Thorsson att det viktigaste skälet till att fördomar hålls levande är allmänna opinionen. Å ena sidan förutfattade åsikter om att kvinnor är underlägsna i en värld behärskad av män å andra sidan likgiltighet ja, tom instämmande från kvinnornas sida. Sådana nedärvda tänkesätt är mycket mäktigare än lagstiftning.

Därför måste kampen om kvinnornas likställighet främst föras på det psykologiska planet. Inga lagar leder till verklig likställighet med mindre de finner gensvar i mäns och kvinnors tänkande. Det gäller därför att förändra skolböcker, reklam, TV- och radio-program, filmer så att de gynnar ett fördomsfritt tänkande i frågan.

Det är olyckligt att tala om kvinnofrågor, när det faktiskt gäller samhällsproblem av stor betydelse för alla.

"Den svenska delegationen anser att ett fördomsfritt tänkande skulle främjas genom att generalförsamlingen antar en deklaration mot diskriminering och vi anser att kommissionen för kvinnornas ställning framlagt ett utmärkt förslag. För att deklarationen skall få betydelse är det enligt vår mening viktigt att den är principiellt klar. Vi skulle därför beklaga om ändringar som försvagar texten infördes. Vi stöder den åsikt som framförts av många att man ej bör skapa en lag, en konvention som skall ratificeras av så många medlemsstater som möjligt. Därför kan vi ej gå med på att texten urvattnas så att den blir minsta gemensamma nämnare för ett stort antal länder med helt olika lagar och kulturell bakgrund".

Den orättfärdiga välfärden

Det finns mycket just nu som oroar den som låter sig oroas: De unga narkomanernas öppna men vingklippta protest mot "knegarnas" materialistiska lyckodrom. Alkoholproblemet, med drastiska ökningar ner i åldrarna och inom båda könen. En meningslös förstörelselusta som kommer de kommunala försöken till uppsnygning och försköning av parker m m att närmast te sig gripande. Råheten i överfall på gamla och orkeslösa, men också, på andra sidan, polisens "bestämda uppförande" mot politiskt medvetna ungdomar, mot mods och provies. Brottsligheten som oavbrutet tilltar, också den i allt lägre åldrar.

I sin doktorsavhandling konstaterar Gustav Jonsen att "brottsligheten går i arv d v s att den bibehålls och ökas inom den förslummade miljö, varifrån den rekryteras.

Andra brister i folkhemmet, mindre uttalat negativa men kritiska nog: Bostadsbristen, daghems-

Foto: Lo Hertzman-Ericson.

bristen. De obefintliga vårdresurserna. Inte minst vår, de präktiga anpassades, hårda attityd till "den andra världen".

Välfärdssamhället — ordet fastnar i strupen. Vad är det som håller på att hända? Är priset som vi betalar för välfärden att några av oss, en ökande grupp, kommer att stå utanför? Kommer att med andra medel än pengar ta sin del av den materiella välfärden?

I "Den ofärdiga välfärden" går forskarparet Gunnar och Maj-Britt Inghe systematiskt igenom allt som fortfarande brister, framsållat ur ett väldigt undersökningsmaterial. Här möter vi, lågmält referat men därför inte mindre fruktansvärt och anklagande, de bostadslösa, de alkoholiserades, narkomanernas, ungdomsbrottslingarnas, låginkomstgruppernas, mångbarnsfamiljernas, de ensamma mödrarnas, utlänningarnas, de arbetslösa och sjukas problem.

VÄRLDENS VÄVERSKOR

av Moa Martinson

I tidernas gryning började vi
vår väv som blev ändlöst lång.
Vi äro de namnlösa nornorna vi
som glömdes i bardernas sång.

I tidernas gryning började vi.
Vi sökte vårt väfte kring jordens rund.
Vi fann fiber och bast, tågor och väv,
vi fann ull och lin, och en silkesmask
med färdig spole i ett mullbärsträd
fann vi en dag i en doftande lund.

Vi vävde för levande stora och små,
vi vävde för kyrka och Gud.
Vi vävde Guds moders dräkt också,
vi vävde ock bödelns skrud.
Vi vävde vi spann för lag och bud,
vi vävde för kriget och satan.
Vår väv blev längre än vintergatan.
Den räcker att svepa hela vår jord
i varv på varv till ett jätteknyte
och dölja dess nakenhets lyte.

Ty hur vi vände och hur vi spann
väven dock aldrig räckte
att skylla för kölden var kvinna och man
och säkra en dräkt för ett kommande släkte

Barnen föds, vinter och sommar,
de föds nakna till livets dom,
men lammen föds ock; och linet blommar
och bomullsbusken dignar av blom.

Aldrig den slutas vår väldiga duk.
Aldrig vi väver den sista dräkten.
I krigssirénernas vrålände tjut
vi väver för kommande släkten
och lyssnar till blodets sirén i vårt öra,
som susar om liv, om skydd, om huld.
Aldrig vi frågat: Herre vad skola vi göra?
Ty vi sonar så fort våra händer förmå
orätt och hårdhet och skuld.

Ni alla som väver med tanke och ord,
väv en duk lika väldig som vår,
en duk av värme kring hela vår jord
och vi skall mötas i levandets vår
på en jord där ingen är rädd och ingen är naken
där hatet har dött och friden är vaken.
Ni alla som väver med tanke och ord,
väv en duk lika väldig som vår!
Barnen föds nakna vinter och sommar.
Men lammen föds ock; och linet blommar
och bomullsbusken dignar av blom.

Vi äro de namnlösa nornorna vi
som glömdes i bardernas sång.
I tidernas gryning började vi
vår väv som blev ändlöst lång.

Nästan varje kapitel slutar med frågor. En av dem som träffar djupast lyder: hur är det möjligt för oss att njuta vår egen lycka, när vi vet att så många inte har del i den? Många rekommendationer till lösningar kan paret Inghe inte ge — om inte att förhållandena måste undersökas, lösningar och förslag frambringas.

"Vi måste studera de asocialas situation, behov, sociala relationer, normer och attityder, grupperna och gängen, hela den torftiga, bittra, osäkra och bedrövliga tillvaro, som allt flera ungdomar och allt flera vuxna hamnar i mitt i den fulla systerhetsstandens, löneökningarnas, den stigande levnadsstandens och den ökade biltäthetens samhälle."

Mot slutet vidgas perspektivet ut mot världen. Våra problem ter sig nästan groteskt små — och onödiga — när de ställs mot den globala nöden.

Men måste vi ha dessa "överskottsproblem"?

Gunnar Inghe är inte säker. Brottsligheten och nöden i väst är långt större än i öst. Är det en tillfällighet? "Kanske deras ensamhet och isolering blir djupare, mera absolut och hopplös i ett samhälle präglad av kapitalistisk konkurrens, individualism och självtillräcklighet än i ett samhälle genomsyrat av grupp känsla och solidaritet."

Vi kan inte längre låtsas att detta inte angår oss. Vi kanske klarar oss, men knappast våra barn. Om inte annat så för deras skull borde vi ta itu med problemen. Eller skall vi, själva på toppen av materiell standard, ge dem i arv en värld som är torftigare, farligare, ondare och mer egoistisk än någon annan epok i historien?

K. W.

Den ofärdiga välfärden. Av Gunnar Inghe och Maj-Britt Inghe. Tidens förlag—Folksam. Stockholm 1967. Illustrerad. 276 sid. Pris 22,50 kr.

INDISK KVINNA

av Eric Lundqvist

Inte endast under livet kunde mannen behandla kvinnan som sin absoluta egen- dom: hon tvingades också följa honom i döden. Man uppfann den i våra ögon ohyggliga sed som kallats sati och som innebär att änkan bränns levande på mannens likförbränningsbål.

Denna sed förbjöds för ungefär hundra-trettio år sedan.

Det berättas att många kvinnor med glädje följde sina män i döden genom att frivilligt hoppa i det flammande bålet.

Man förstår bättre det där talet om frivilligt då man vet hur änkorna behandlades. De som vägrade att bestiga bålet, alltså.

Man rakar ankans huvud och klär henne i de sämsta trasor. Tempel och fester är henne förbjudna och de lägsta göromålen i hushållet faller på hennes lott. Hon blir utan vänner, utan någon att tala med. Ingen gift kvinna vågar komma i hennes närhet på grund av det "onda inflytande" som utgår från henne: man anser det vara änkan som är orsak till mannens död.

De för Indien typiska barnäktenskapen får också ses som ett led i mannens strävan att aldrig ge den kvinna som skulle tillhöra honom någon som helst chans att komma nära någon annan man. Barnen giftes bort av föräldrarna innan de når pubertets-åldern: vid åtta till tolv års ålder. Ibland gifts de bort medan de ännu är i sina mödrars liv. Visar det sig då senare att de är av samma kön, annulleras automatiskt äktenskapet.

Det ansågs, och anses alltjämt av de flesta, att det är en fruktansvärd olycka om en flicka får sin första menstruation innan hon hunnit bli gift. Skammen faller då på hennes stackars föräldrar eller deras ställ- företredare. Den stackars flickan blir kvalificerad för helvetet.

Vanligen anses det att gifta barn inte ska ha samlag förrän flickan haft sin första menstruation. Avvikelser från den regeln förekommer naturligtvis.

Den första menstruationen är en mycket viktig händelse i en flickas liv: den följs av hennes första så kallade Rituperiod, de fyra dagarna närmast menstruationen.

Ritu är den period under vilken en kvin- na anses mottaglig för befruktning. Varje sådan period måste användas. Att inte gö- ra bruk av den första rituperioden är synd. En bildad indier gav mig följande förkla- ring till denna föreställning:

Genom att inte använda möjligheten att befrukta, hindrar jag en liten själ som just väntar på chansen att bli reinkarnerad att bli född här på jorden. Huruvida denna tro är allmän numera känner jag inte till.

Plikten att använda den första rituperio- den är så överväldigande viktig att den tycks komma före alla lagar och bud om kvinnans sexuella trohet mot mannen. Skul- le nämligen hennes man på grund av sjuk- dom eller frånvaro inte själv vara i stånd att göra bruk av denna period begär man hjälp av en präst eller någon helig asket.

Vetenskapligt sett är förstås denna ritu- period felaktigt placerad. Det råkar ju va- ra så att just under dessa dagar närmast efter menstruationen är kvinnan ej mot- taglig för befruktning. Den religiösa van- föreställningen har alltså räddat många- ung hustru att bli för tidigt befruktad.

Numera är barnäktenskap avskaffat på papperet men ej i praktiken.

För att hindra den förnedrade kvinnan att göra sig fri var det viktigt att hålla henne okunnig, obildad. Därför blev skriv- kunnighet och boklig bildning stämplade som synd för kvinnor, vilket som bekant även hänt annorstädes än i Indien.

Paradoxalt kan man säga att fattigdo- men har varit kvinnans bästa vän i Indien. Märk väl: varit – den är det inte numera.

Det var nämligen endast de högre kas- terna, de välbärgade som hade råd att stänga in sina kvinnor i purdah. Den stora jordbrukarbefolkningens kvinnor måste ar- beta både på fälten och i hemmen och åtnjöt betydligt större frihet än sina rikare medsystrar.

Och så hade Indien alltid dessa bergs- stammar och till exempel Nayarfolket, där kvinnorna trots alla dåliga exempel från omgivande folk behöll sin makt och män- niskovärdiga ställning.

Allra sämst var det för de högättade brahminernas kvinnor. Det är också från

deras land den moderna kvinnorörelsen emanerat, inte därför att de var de ofriaste utan därför att de var de enda med eko- nomiska resurser att göra något.

Många säger att den indiska kvinnans frigörelse från det manliga förtrycket bör- jade då en grupp indier ledda av den be- römde raja Ram Mohan Roy förmådde den engelska regeringen att förbjuda sati – brännandet av levande änkor.

Detta hände år 1829, under starkt mot- stånd från engelsmännens sida. De var rädda att förbudet skulle åstadkomma oro i det indiska samhället, och det är klart att de ortodoxa bråkade, med prästerna i spetsen.

De lyckades emellertid inte få behålla änkebränningen.

Nu kanske någon tycker att indierna är särskilt grymma och omänskliga jämförda med oss högstående västerlänningar. Ett sådant tyckande är falskt. Vi har varit och kanske är, mycket värre i Västerland.

Tänk på våra egna häxbränningar som var samtida med indiernas sati. Och som också avskaffades mot prästernas vilja. Och tänk på alla de miljoner människor som bränts i Västerland för att de inte ha- de den för tillfället rätta tron. Eller torte- rades till döds eller gasades för att de inte var av rätt ras.

Där ligger indierna långt i lä. Änkebä- len är rena små lusteldar jämförda med vad vi har gjort.

Alla problem har en förmåga att vika undan i Indien, det är åtminstone min er- farenhet. Men Indiens moderna kvinnor ger sig på problemen med avsikt att lösa dem. De har definitivt lämnat sitt medeltidsfäng- else och går raskt framåt i sin kamp för likställighet med mannen. Tyvärr utgör des- sa moderna kvinnor endast en bråkdel av den stora massan.

Det var särskilt under frihetskampen mot engelsmännen under senare hälften av fyrtioalet som kvinnan tog ett jättesteg framåt. Hon ställde sig stolt vid männens sida i striden på alla områden, politisk le- dare, som demonstrant på gatorna, som deltagare i ohörsamhetskampanjer. Hon följde mannen i fängelserna då de fängs-

lades av engelsmännen. Männen stod häpnadslösa, förtjusta över sina kvinnors plötsliga mod och företagsamhet. Något sådant hade de aldrig väntat sig av sina omsorgsfullt inlåsta dyrbarheter. Trots all förnedring levde ännu kvinnan från Mahabaras sagor och var beredd att stå vid mannens sida i stridsvagnen.

Nehru skriver om hur frihetsrörelsens ledare fängslades, den ene efter den andre, men hur hustrurna och döttrarna övertog ledarskapet och förde striden vidare på ett sätt som slog både vänner och fiender med häpnad och beundran.

Överklasskvinnan i Indien hade lämnat Purdah och kunde inte tvingas tillbaka dit igen då striden var vunnen.

Nu anses det inte längre syndigt av en kvinna att studera, även om de ortodoxa ser med skarpt ogillande på hennes universitetsstudier. Men nu kan intet hindra att fler och fler kvinnor kommer in vid universiteten och i första hand studerar till läkare, advokater och politiker.

Men man klagar för närvarande över att alltför många av de kvinnliga studenterna gifter sig efter avslutade studier och aldrig utövar det yrke de lärt.

Talar man med dagens kvinna i Indien (den enda en främling kan tala med är naturligtvis den helt moderna, frigjorda kvinnan) får man snart höra att de som gjort mest för kvinnans framtidskridande i det fria Indien är Gandhi och Nehru. Utan deras ledarskap hade inte mycket kunnat uppnås.

Då man hör dessa moderna kvinnor får man lätt det intrycket att den stora massan av Indiens kvinnor redan är på marsch. Detta är tyvärr ingalunda förhållandet. Man kommer snart underfund med att det är ett i den stora massan försvinnande fåtal som har lyckats frigöra sig, vilket för all del är betydelsefullt nog. En förberedelse för stormen som ska komma.

Kommer då denna storm? Går det framåt för kvinnorörelserna i dagens Indien?

Jag vet inte om någon kan svara på den frågan.

Mitt privata intryck är att en mycket god början är gjord men att det just nu råder ett visst stillesånd eller kanske en återhämtning som sker före kommande framstötter. På djupet har det inte rört sig än; det som hänt är bara fina krusningar på ytan.

Jag fick tyvärr aldrig tillfälle att bekanta mig närmare med Indiens bykvinna. Jag såg henne bara så där i förbigående längs vägar, vid brunnar eller på fälten. Några få gånger besökte jag även de enklaste hyddorna, mötte kvinnorna som levde och arbetade där, men kunde inte tala till dessa kvinnor som alltid tycktes vara i arbete. Jag har redan sagt att bykvinnan var något friare än överklasskvinnan, vilket ändå inte gör hennes lott avundsvärd i dagens Indien. Hon pressas inte bara av sociala fördomar utan kanske lika mycket av naken fattigdom.

Av en tillfällighet fick jag en glimt av det

helvete som en stor del bykvinor lever i. Utan denna tillfällighet hade jag kanske inte vetat mycket om hur dåligt ställt det är trots ett helt års resor kors och tvärs på indisk landsbygd.

Det jag ska berätta hände i västra Indien.

Tillsammans med ett par indiska jägmästare satt jag på verandan till ett litet "resthouse".

Ungefär femtio meter från vår veranda låg bybrunnen, målet för alla kvinnors vandring mornar och kvällar. Våldiga svällande mässingsurnor bars av mörka, magra kvinnor, spinkiga ben, stora fötter trampade dammig stig.

Som våldiga guldkärl glimmade de alltid nyskurade urnorna. Vattnet hinkas upp med hjälp av ett block ur den trettio meter djupa brunnen. Magra ryggar böjs, knappt skylda av trädslitna, mörka saris. Kvinnorna har höga, lite skrikiga röster, och det är ont om glada leenden. Trots den tidiga morgonen är luften redan het och dammig. Torrtiden går fort mot sitt slut. Hjulet i blocket gnisslar, och hink efter hink hissas upp, kruka efter kruka fylls och svingas upp på huvudet av ägaren med hjälp av något kamrat.

Och där kommer män med kor och bufflar som ska vattnas, och där kommer män med högar av kläder som ska tvättas, och plötsligt blir där ett stort hallå. Alla släpper det de har för händer, alla hänger över brunnskanten och stirrar ned i djupet. En åsna går ensam omkring och skriker ihållande. Ungar tränger sig fram och föses undan. Hinken har stannat, hjulet i blocket gnisslar inte längre.

– Vad har hänt, frågade jag mina kamrater.

– Vet inte, det verkar som om någon har ramlat i. Men varför gör de då inget? Låt oss gå och se vad som hänt.

En man berättar för min kamrat vad som hänt. Jag ber honom översätta.

– Det ligger någon där nere i brunnen, säger han, någon som inte kommit dit nu. Jag har sagt åt dem att skaffa ett starkare rep och hissa ner någon i brunnen för att undersöka vad det är frågan om.

Vi avslutade vårt morgonte, och en timme senare hade vi slängt i oss vår frukost också. De hade fått upp en kvinna och två små barn ur brunnen. Barnen var bara två eller tre år gamla. Nakna små flickor. Kvinnan såg mager och tård ut. Hon hade säkert inte legat många timmar i vattnet.

– Hur har de kunnat ramlas i? frågade jag.

– Man ramlar inte i en sådan brunn, man hoppar frivilligt. Men låt oss ge oss iväg nu.

Vi återvände inte förrän det var mörkt på kvällen. Vi höllde vatten över våra heta, dammiga kroppar – vatten från brunnen kanske? Ja, säkert. Det fanns inget annat vatten i byn. Samma vatten som en mor och ett par små barn dränkt sig i försökte vi tvätta oss rena i.

Vi åt vårt aftonmål – hönscurry och ris

som alltid. Sen pratade vi skog. Mina kamraters betjänter flyttade ut våra sängar på gården och hängde myggnät omkring dem. Sen berättade de med låga röster för oss om det som hänt, på hindi som jag inte förstod mycket av. Jägmästarna översatte valda delar för mig:

– **Joint family** är orsaken, både svärmorn och mannen har varit elaka mot henne. Det är en gammal sed, och de fattiga är inte ekonomiskt tillräckligt starka att leva på annat sätt. Det sägs här att hennes man gjorde av med pengar både på sprit och andra kvinnor och att svärmorn tog hans parti. Dem här döda stackarna fick aldrig äta sig mätta en gång, och skilsmässa är omöjlig. Det fanns kanske ingen annan möjlighet för henne. I den här delen av Indien är det vanligast att de bränner sig till döds, det är bättre än att smutsa ner brunnen. Stackars flicka, hon kanske inte ens hade råd att skaffa sej några liter bensin. Och det är svårt att se sina små barn brinna. Två små flickor som ingen vill ha.

– Och sånt där är vanligt?

– Här är det nog ganska vanligt. Här fortsätter de ju alltså med barnäktenskap, fast det är förbjudet. Inte bryr de sej heller om lagen som förbjuder polygami – alla föräldrar vill ju ha sina flickor gifta innan de nått puberteten. Och de måste betala för en man så mycket de bara orkar. Ofta tar de inte så noga reda på vad för sorts karl det är. Och mannens familj tar flickan för pengarnas skull. Sen blir det väl alltid någon råd med henne.

– Men var kommer nu **joint family** in i bilden?

– **Joint family** betyder att mannen bor hos sina föräldrar eller har dem hos sig.

Mor och barn. Oljemålning av den indiske konstnären Krishna Hebbar. Originalen ägs av Valborg Svensson.

Plus kanske en hel del andra familjemedlemmar. Modern styr vanligen hushållet och tar sin sons hustru som arbetskraft som ska utnyttjas till det yttersta. Inte alltid, men ofta. Och när mannen har tagit sin hustru bara för att få de pengar som flickans föräldrar är villiga att betala bryr han sig inte alls om hustrun senare. Han vill bara bli av med henne. Och svärmodern hjälper gärna till att göra livet outhärdligt för flickan så att hon ska försvinna. Men det är svårt, nästan omöjligt för en flicka att lämna sin man. Hon har inget val, bara döden.

— Då är det mannen som är mördare och inte kvinnan som är självmördare.

— Det kan man nog säga.

Jag sov dåligt den sista natten i härbärgat vid den smutsade brunnen. Åsnan skrek som om den sörjde döda barn.

Senare fick jag tag på ett nummer av veckotidskriften Blitz, utgiven i Bombay, där just den här frågan behandlades. Det var

en lång artikel om många kvinnors grymma öde. Där berättades om sociala förhållanden så vidriga att jag trott sådant omöjligt. Där berättades om detta dagens Indien, där det officiellt varken får förekomma polygami eller barnäktenskap. Här fick man veta att i detta dagens Indien giftes flickorna alltjämt bort som barn, mot sin vilja. Man fick veta att männen tog sig flera hustrur och att de stackars kvinnorna ofta tvingades i döden om de inte dräptes av männen. Där stod att enligt statistiken sker det nu tre till fyra självmord om dagen bara i staten Gujarat. Där stod om flickor som aldrig kunde giftas bort, därför att föräldrarna var för fattiga men att några av dessa flickor i stället för hemgift fått lära sig att läsa och skriva. Sådana flickor kunde få någon enklare plats på kontor eller i industrier. Där utnyttjade manliga kamrater och chefer dessa flickors belägenhet. Gjorde flickorna inte männen till viljes fick de sparken. Sedan kunde de söka någon annan plats tills de fick sparken där också.

Sen var det döden eller bordellen. Och var de männen till viljes så blev de oftast med barn. Det betydde också döden eller bordellen.

Några liter bensin och en tändsticka. Eller brunnen. Ingen vill veta av en flicka som har blivit havande utan att vara gift, ingen vill veta av en änka eller en främskild kvinna.

Sati — änkebrännandet är förbjudet. Men vad är då detta?

Enligt tidningen är det inte så säkert att alla dessa registrerade självmord verkligen är självmord. Är en icke älskad hustru ej kvick nog att själv sörja för sin hädanfärd händer det att karlen hjälper henne, slår ihjäl henne, håller bensin över henne och tänder på och rapporterar ännu ett självmord till polisen.

Atta munkar brände sig själva till döds i Vietnam. Hela världen fasade. I Indien bränner sig kvinnor till döds varje dag. Ingen lägger märke till det.

Men sati är officiellt avskaffat.

Flickornas vår...

Det blir en flickornas vår i år, en vår för kalvbenta och knubbiga, för fnitterslängiga och stillblommande... Alla flickors vår, inte bara de vackras.

Någon överraskning blev det kanske inte. Utvecklingen har gått ovanligt konsekvent för att gälla så irrationella ting som mode och kvinnoideal. Vamper, primadonnor, bystvenusar och damer har efterhand sorterats bort samtidigt med statuskläderna. Ungt, lekfullt, okonstlat och lättskött är vid det här laget bekanta honnörsord och vi har så sakta fått lov att vänja oss av att kombinera utseende med ålder och samhällsställning, rentav vågat försöket att se ut som oss själva...

Bäst njuta trivseln så länge den varar! Illande snart kanske någon tar campstilen på allvar och så står vi där igen, snörda, stoppade, friserade och sminkade efter mönster. Fast — vem vet, kan klädmotet någonsin återta sin makt efter Courrèges, Gernreich och Quant?

Alltnog, tills vidare görs kläder för flickor mest, särskilt och koltar som talar tyst om midja och byst men underförstår naturligt spänst och fördenskull tillåter långa kliv, sträck och böj även för dem som inte deltar i tidens vilda danser. (Men försök gärna under duschen. Jag vet en gentleman som hållit sin ungdoms midje-

mått upp i 80-årsåldern genom vad han kallar "gymnastiska gester").

Det är helt följdriktigt att bilden härintill hämtats ur MMT:s barn- och tonårskollektion, dvs. välkänd 3te-jersey i Elisabeths design. Det vänliga materialet återfinns i vår dels i tryckta mönster: fantasiblommar, pepparkaka eller smällbär som de två minsta flickorna koketterar med; dels jacquardstickade som ger lite fylligare känslor: en strikt "karamellrand", en söt kakelruta i skolflickornas enkla poloklänning med skarp just på höftkammen eller enfärgat reliefmönster som kommer så fint till sin rätt i en enkelt skuren klänning, vit eller gul eller påfågelsblå.

Färg får vi vårt lystmäte av i vår och jag tror Elisabeths är mer fräscha än vilda, vilket kan vara vilsamt och skönt också nästa år: många frukttoner över skalan citron—äpple—aprikos, persika, körsbär, en hel del kombinationer av lila (som blivit en flickfärg!) samt klassiskt marin-rött.

Den här ungdomliga kollektionen görs i tre centilonggrupper, motsvarande 2—7-åringar, 7—12 år samt tonårsstorlekarna 34—40.

Birgit Öhrn

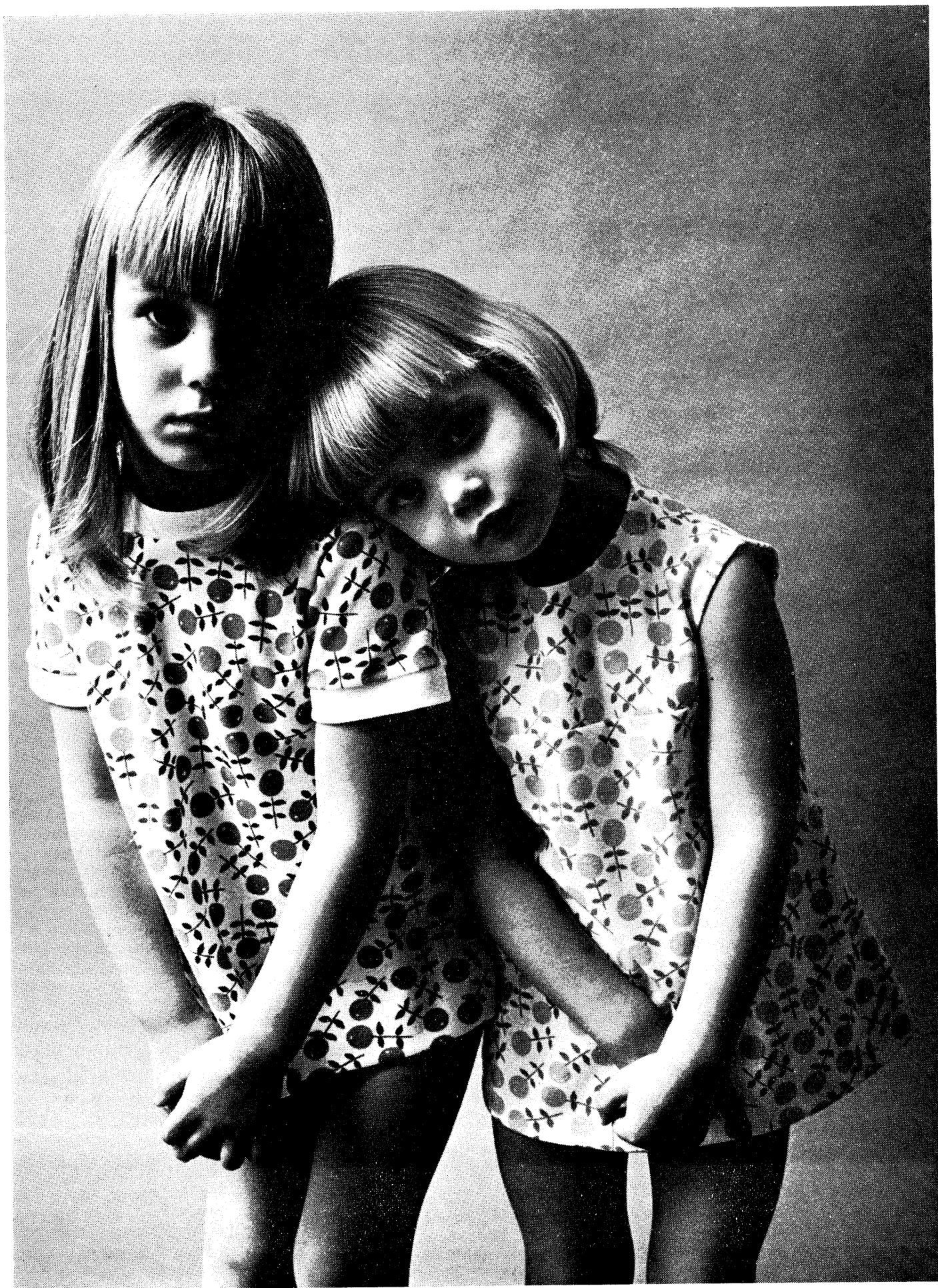

Foto: C. J. Rönn.

Hiroshimas skörd

av Edita Morris

III

"Jag ber om ursäkt för mina dåliga munkar. Tag för er! Jag har bakat dem själv."

Ah, det är tröttsamt att gå omkring med bambubrickan och upprepa samma artigheter! Men det gör ingenting. Det är en ljuvlig natt – idealisk för Maeda-sans månskensfest. För en timme sedan – medan hans gäster låg på knä på verandan – gick månen upp på himlen som en väldig gul ost. **Där** kom den! Det var en lättnad för mig att den steg upp så punktligt.

Oj, jag hade faktiskt räknat fel. Jag hade beräknat att Maedas elever skulle ta tre munkar var. Men de har redan slukat fyra, och slickar sig glupskt om munnen. Ja, när det gäller mig håller de inte på etiketten. Vi räkas ju varje dag! Jag kokar deras ris till middag, och på kvällen tvättar jag deras målarpenslar. Jag skrattar till, och sätter brickan utom räckhåll för dem.

(Himmel, var det vår grind som knarra-de? Nej det var bara en syrsa som gned benen. Jag är så orolig över att Tanso inte har kommit än! Har han blivit tagen av polisen? Hans beatnikvänner är alltid redo att ta emot honom när förtvivlan får honom att begå de vansinniga handlingar han gjort sedan barndomen. För Tanso var ju ett föräldralöst barn tills Morioka adopterade honom; han hörde till skarorna av vilda ungar som drog genom Hiroshimas ödelagda gator.)

"En månskensfest och risvin är lika oskiljaktiga som två älskande," skämtar Maeda, och glider fram till mig i sin svarta sidenkimono. "Det är på tiden att du serverar vinet, Yuka-san."

Min lärares leende har blivit en del av hans ansikte, precis som hans sorgsna ögon och nobla panna. Kära Maeda! Hans personliga lidanden och hans omtanke för andra ligger bakom hans milda uttryck. "Till en fulländad värdinna!" säger han, och tar en kamelai från sitt skärp. Han ger mig den. Jag kan faktiskt inte tänka mig denne gamle målare utan en färgrik blom-ma!

I detta ögonblick får jag syn på professor Morioka som kommer in genom trädgårdsgrinden. Det är just **det** jag var rädd för! Den berömde professorn nickar till våra gäster på sitt oceremoniösa sätt, men

hans ögon söker sonen han adopterade när hans egen flög bort i ett dammoln. Sam brukade säga någonting om ägg och korgar. Ja, stackars Morioka har lagt **alla** sina ägg i korgen Tanso.

"Åh, Morioka-san, kom hit ett tag!" ropar Maeda.

Professorn sluter sig till oss på gräsmattan. Medan jag bugar, gör jag mitt ansikte lika uttryckslöst som en av mina munkar.

"Morioka-san har hedrat vår anspråkslösa fest genom att komma så tidigt," säger jag med den förvånade min som min sluga moster Matsui lärde mig "Så vänligt av profesorn att komma så snart."

Men den intelligente professorn genomskådar mig. Sanningen är att månen, liksom vår fest, står på sin höjdpunkt. Tra-la-la! sjunger Maedas unga målare. De har börjat dansa på gräset, en amerikansk swing med japanska variationer. Tra-la-la! sjunger de, och skuttar omkring.

"Har inte min son kommit än?" frågar professorn och ser vemodigt på Tansos kamrater som roar sig på ett sätt som är otänkbart för hans stackars Tanso.

"Tanso sa att han skulle på en annan bjudning först," narras jag helt glatt. "Det är så många månskensfester i kväll."

Morioka ger mig en blick som ett knivhugg. Ha! Jag vet nog vad professorn tänker! Det är **jag** som är skuld till hans sons frånvaro. Som om jag vore en general och kunde befalla över mitt hjärta! (Kanske jag kunde ha fortsatt att "låtsas" om jag inte fått Sam's telegram. Men nu är allt förändrat.)

"Kan jag få säga ett ord till Nakamura-san?"

Så bryskt han bär sig åt, denne världsberömde professor! Han rycker till sig en munk från mitt lilla förråd, och stoppar den hel i munnen. Kanske den berömde specialisten på radioaktivitet har glömt våra japanska seder under sina många utrikes-resor? Hans moderna sätt får mig att bita ihop tänderna.

"Nakamura-san," säger han, och sväljer så fort som en hund. "Jag skall fara till Tokyo nästa vecka. Det är årsdagen av den sjätte augusti. Har Ni lust att följa med – som min tolk? Där kommer många engelsktalande delegater."

Jag bugar mig om och om igen. Över solfjädern småler jag mot professorn utan att låta honom se vad jag tänker.

"Tusen tack, professor Morioka," mumlar jag, "Vad i all världen ligger bakom hans inbjudan? Professorn förklarar det genast. "Kanske Tanso följer med oss," säger han, och ger mig en underlig blick. "Det skulle vara bra för honom att komma bort från Hiroshima ett tag."

Himmel! Nu förrådade han sin hemlighet. Tanso, oftare full än nykter, står på polisens svarta lista, och Morioka-san går i ständig oro för att hans son skall hamna i fängelse. Jo, det skulle vara "bra" för Tanso att komma bort, men resan kunde bli – farlig. Naturligtvis längtar jag till Tokyo. (Kanske jag kunde möta Sams flyg när det kommer in.) Men hur skall det gå med Tanso – och mig?

"Rund, rund
som en boll,
tittar månen
åt mitt håll".

De unga målarna sjunger den kända lilla barnvisan. En av dem ber Maeda läsa en mändikt, och när de alla tigger honom ger han efter, och reciterar den första raden till ett av våra mänpoem: "Ack, måne, strålände måne, måste också du hasta bort?" Men han avbryter sig hastigt och hans blick dröjer kvar på natthimlen. Tänkte Maeda på sin hustru, som också måste "hasta bort" – på påskyndad av atombomben? Men hans leende kommer tillbaka när han fortsätter recitationen. Min osjälviske lärare säger att det är egoistiskt att visa sina sorger för andra.

Usch, grinden! Och den här gången är det inte en syrsa. När jag vänder på huvudet ser jag två poliser stiga in i trädgården bakom Maedas hus. Med en ansträngning samlar jag mig, fast besluten att dessa uniformerade herrar inte skall få fördärva Maedas månskensfest.

"En sån härlig måne!" säger jag, och bugar och ler, men mitt försök att vara artig möts med en iskall blick.

"Är Tanso-san här? Vi skall arrestera honom! Han har slagit sönder ett butiksfönster."

"Tanso Morioka?" Jag ser gränslöst förvånad ut. Jag kommer ihåg ett annat av mos-

ter Matsuis knep, och brister i skratt. "Förlåt, men bara tanken att bjuda den – den busen till en mänskensfest är löjlig!"

"Förlåt, frun. Vi fick den upplysningen."

Jag skakar på huvudet, småler, och bugar om igen.

Medan jag står och ser poliserna cykla bort, är mitt ansikte fuktigt av svett. Det var nära ögat! Jag torkar mig om pannan, och skyndar till mitt rum genom bambuträden som döljer mig. Lite vatten i ansiktet, ett par tag med kammen, så är jag snygg igen.

Ah, mitt trygga lilla rum! Jag skulle vilja ta dig i famn tillsammans med mina sovande barn och min snarkande Fru Siska. Medan jag ligger på knä framför spegeln och flätar håret, kastar jag en tacksam blick på min månbelysta tillflyktsort. Inom dessa fyra väggar har jag samlat spillrorna av mitt liv efter Fumios död, och ingenting – nej ingenting skall få slita mitt liv i stycken igen.

"Tanso!"

Han klev så hastigt in genom min öppna skjutdörr att jag ropar till av rädsla. Tansos ögon som är halvt dolda av hans beatniklugg, är blodsprängda och han har ett djupt sår på ena kinden. Ah, han är illa därän! Hans målarrock som han alltid går i (dess rymliga fickor är goda gömställen för vanställda händer) är trasig på många ställen. Så väl att polisen inte fick syn på min onyktre, raglande vän! Han stapplar fram till mig, faller på knä – och begraver sitt blödande ansikte i mitt hår.

"Vad har hänt?" viskar jag. Instinktivt sticker jag ut en finger och rör vid hans blodiga kind, "Ah, min stackars Tanso!"

Men Tanso reser sig på ostadiga ben. Hans ögon blixtrar till i hans förvridna ansikte.

"Behåll ditt medlidande för dig själv!" skriker han till mig. "Jag betackar mig för ditt medlidande. Och – och dra åt helvete, Jukka!"

Jag ber honom tala tystare, men Tanso fortsätter att ropa.

"Varför reser du inte till din amerikana-re! Låt inte **mig** hindra dig! Du kan inte rädda mig. Ingen kan rädda mig – **ingen**, säger jag."

Ah, jag måste ordna det här! Om ett ögonblick kommer nog hans far. Himmels, ett sånt möte!

Jag hoppar upp, men innan jag hinner närma mig Tanso, skjuter han undan mig. Han raglar mot den öppna skjutdörren. Han har bestämt sig för att göra en scen som ofta förr – han ämnar förstöra kvällen och låta den man som han har att tacka för allt, få skämmas.

Det är ödet i form av min lille pojkes leksaksduva som kommer till min hjälp. "Ko-ro-o!" kurrar den när Tanso trampar på den med sin druckna fot. Och så ett andra långdraget, "Ko-ro-o!" Dess röda glasögon skiner i månljuset.

Tanso stannar. Han ser sig omkring i mitt månbelysta rum och hans blick dröjer vid mina barns bäddar. Tanso stirrar på

min knubbiga lilla pojke som sover med händerna knäppta på täcket.

"En gång hade jag sådana händer," säger han efter ett ögonblick. Hans röst är lågmäld nu, jag kan knappast höra honom. "Jag var i hans ålder när **mina** blev förstörda – när **jag** blev förstörd."

Jag svarar inte. Det är första gången jag har hört Tanso tala öppet om sina klockliknande händer. Jag får inte avbryta honom med dumma infall.

"Den dagen såg jag det Onda rätt i ögonen," fortsätter han med blicken fästad på min lille sons mulliga händer. "Atombomben är nämligen det Ondas symbol, visste du det, Jukka? Och den som sett det Onda in i ögonen – är dömd!"

Tanso ger duvan en våldsam spark så att den flyger över golvet. Han brister i skratt. Det är så skärande efter hans förtvivlade ord att jag sätter händerna för öronen.

"Fredsduvor!" ropar Tanso. "Kan något vara löjligare – de som tillverkar maskingevär och bomber gör också **fredsduvor**? Ett sånt skämt! Och samtidigt finns det idioter som min adoptivfar, professorn, som reser omkring och snackar på fredsmöten – det vill säga när "fredsnikarna" inte kivas med varandra som tokiga hundar. **Därrar!**"

Jag vågar inte röra på mig. Vad jag än säger kan öka Tanso's ilska och driva honom att ställa till skandal inför våra ärade gäster. Han ger fredsduvan ännu en spark, men förlorar balansen, och faller omkull på min bädd. Med armarna utsträckta så att vantarna snuddar vid golvet faller han i sömn. Om en liten stund hör jag hans druckna snarkning.

"Rund, rund
som en boll."

På andra sidan den öppna dörren hör jag Maedas målarelever skratta. Ack vad Tansos kamrater är friska och strålande gladda! Sånt skoj att sjunga små barnvisor till månen!

"Rund, rund
som en boll,
skiner månen
åt mitt håll."

Plötsligt vill jag bort från Tanso – bort från vår gemensamma sorg. Atombombens bläckfiskarmar har kvävt mig för länge. Nu vill jag leva. Ja, **nu** – – medan det ännu är tid! Med glädje kommer jag ihåg Moriokas bjudning till Tokyo. Ah, jag skall fara! **Ingenting** kan hejda mig.

IV.

Skall jag packa ner min bästa kimono? Eller behöver jag den inte? Nå, hur som helst så tar jag med den till Tokyo. Det är förargligt att jag inte har en resväska, men det gör ingenting. Jag kan lägga mina få tillhörigheter i en sjal. Det går mig faktiskt på nerverna att packa! Och Fru Siska gör mig ändå mer nervös genom att klaga i buren.

(Vad är det med dig, älskling? Du är för varm? Men det är augusti, Fru Siska, så vad kan du begära? Så där! Nu har jag flyttat din bur i skuggan. Vill du låta mig fortsätta med min packning?)

Ah, det är underbart att ligga på knä vid den öppna dörren, vika ihop sina tillhörigheter och lägga in dem – prata med Fru Siska och gnola en melodi. Om jag vänder på huvudet kan jag se Maedas elever stå och måla. Nå, de får inte lata sig! Om tio dar öppnas den årliga tavelutställningen i Hiroshima, och de får inte svika sin lärare. Underligt att Tanso är den mest talangfulle, fastän han måste måla med penseln fastbunden vid handleden som Corot.

"Mi-chi-ko!"

På min dotters sätt att vinka till mig förstår jag att hon hoppas att jag inte skall hejda henne. Hon är säkert på väg till sitt atomskyddsrum. Jag måste le när jag tänker mig henne hopkrupen bredvid det, ängsligt räknande dess invånare för att se att ingen försvunnit. Det är egentligen ingenting att skratta åt. Är det inte Michikos rädsla för en ny bomb som kommit henne att bygga sin Noaks ark? Alla vi överlevande delar samma fruktan.

"Him-mel!"

Hennes rop av förtvivlan når mig från skyddsrummet. Kära hjärtandes! Det går nästan inte en dag utan att Michikos burkhögar välter omkull och hennes insekter och skalbaggar springer iväg på sina spindelben med Michiko tätt i hälarna. Stackars insekter, de vet inte varför de skyddas så kärleksfullt!

Jag rusar över gräsmattan och där sitter Michiko och gräver desperat med en spetsig pinne.

"Hans fru – gav sig av."

"Vems fru, Michiko-san?"

(Nej, jag får inte låta nonchalant! Min lilla flicka har beslutat sig att skydda sina älskade insekter från det öde som drabbade hennes far och hundratusen andra Hiroshimabor.)

"Maskens fru," svarar hon allvarligt. "När den nästa bomben faller så kommer det inte att finnas några maskbarn som kan fortsätta. Min mask måste ha en fru för att det skall bli barn, förstår du."

"Ja, jag förstår."

Ah, här kommer Maeda! Som om han också vore angelägen att maskar skall överleva, börjar han att leta efter den bortkomne maken. Om ett ögonblick håller han upp den slingrande varelsen i sina fingrar.

"Här har vi honom!" Han släpper ner masken i burken som är dess hem, och viker upp kimonoärmarna för att hjälpa Michiko att bygga upp sitt skyddsrum.

"Tanso har just slutat sin tavla, Yukasan," säger han och lägger en stor sten på toppen av burkpyramiden. "Det är ett stortartat arbete. Förstklassigt! Jag tror att Tanso kan räddas endast om hans talang blir erkänd. Han är enormt känslig. Kom skall jag visa dig tavlan."

Men – vad har hänt? När jag kommer fram till studion ser jag alla de unga eleverna samlade runt en tavla. Ett slagsmål är i gång. Plötsligt rycker sig Tanso lös och kommer springande mot oss på väg till grinden. Röd färg dryper som blod från penseln som är fastbunden vid hans handled, och när han störtar förbi, möts våra ögon. Himmel! I hans blick läser jag samma tröstlöshet, samma vilda förtvivlan som härom kvällen när han gömde sitt blödan-de ansikte i mitt hår.

"Maeda-san, kom hit och se! Kom **hit!**" ropar målareleverna. Men det blir tyst när Maeda ställer sig framför duken. Åh–h! Tanso har gjort det igen – förstört sin tavla. Över en fantasistad droppar färsk, röd färg från himlen. Vad är detta **onda** föremål Tanso skissat dit? Ett – bombplan? **Ännu** en ny atomexplosion?

"Tanso är – han är vansinnig!" säger en av målareleverna, "Tokiga Tanso!"

Men Maeda har lämnat ateljén utan ett ord. Han går över gräsmattan till den stora släta stenen där han ofta sitter i kontemplation.

"Maeda-san," viskar jag, och knäböjer bredvid honom i gräset.

"Yuka, jag har misslyckats." Maeda talar så tyst att jag knappt kan höra honom. "Jag trodde att Tanso skulle kunna räddas om hans talang blev erkänd. Jag hade fel. Det visar att jag ännu inte förstår ett människohjärta."

Maeda smeker sin stens släta kind.

"Jag måste tänka igenom detta. Ja, jag måste försöka få klarhet i det hela. Lämna mig, Yuka-son..."

Pling! Pling! Pling! Pling! Pling!

Min gamla vän köksklockans röst når mig i trädgården. (Den är en av de få klenoder jag fick behålla när Fumios och mitt hus såldes på auktion.) Jag måste

skynda mig! Ohatsu väntar på mig varje kväll när Hiroo följer sin mor till buddisttemplet. Om jag inte skyndar mig – och även om jag skyndar mig – kommer jag för sent...

"Stora Syster! Jag har väntat på dig. Åh, jag trodde att något – **förfärligt** hade hänt!"

Lilla systers röst är spänd, hennes ögon är stirrande. Åh, varför kan hon inte ta saker lätt? Varför kan hon inte skratta åt att någon kommer en kvart för sent? Ohatsu knäböjer vid väggen i sin vida kimono som döljer hennes havandeskap, och ser på mig med en tragisk blick. Vad hon är ljuvligt vacker!

Men nu smyger ett litet leende över hennes ansikte. Hennes ängslighet har lagt sig då jag har kommit, och hon har redan glömt orsaken till sin rädsla.

"Titta, stora Syster!" ropar hon och lägger någonting blått och mjukt i min hand. "Socker! Jag har stickat dem. Blått för en pojke, du vet!"

"Och det skall bli en pojke?"

"Ja, ja det **måste** det bli. Hiroo skulle aldrig förlåta sig själv om han inte gav sina ärade förfäder en manlig arvinge. Du tror väl att det blir en pojke?" Hon frågar det så spänt att jag lägger armen om hennes liv. Min stackars överängsliga lilla syster!

"Ja, det **blir** en pojke!" (Jag har lovat Ohatsu allt hon önskat ända sedan hon var en liten flicka.)

Åh, det är gudomligt att vara tillsammans, att sitta och prata intimt ihop, att skratta åt ingenting! Jag ser mig lycklig omkring. I detta lilla trädgårdsrum skall Ohatsus barn tillbringa sina första timmar på jorden. Hans flyttbara korgsäng står i ett soligt hörn, och mjuka leksaker ligger strödda på mattan. (Jag misstänker att

Ohatsu leker med dem. Hon är tokig i lek-saker.) Hennes girlander av lyckofåglar prasslar när vinden tar fatt i dem. "Sh–h," säger de, och lilla syster ler mot mig från ögonvrån. Hon tar upp saxen och börjar klippa ut flera tranor.

"Det sägs att man måste göra ett tusen fem hundra om de skall vara **verkliga** lyckobringande," säger Ohatsu.

Tungspetsen skymtar fram mellan hennes tänder när hon klipper. Snövita fåglar flyger ut från saxen, och hon suckar hänförd.

Nu är rätta ögonblicket att ta upp det besvärliga ämnet om min Tokyoresa. Jag är rädd att Ohatsu skall vara emot den.

"Naturligtvis skall jag inte fara om du inte vill," säger jag och försöker att inte låta för lycklig vid tanken på resan. (Jag är väldigt nöjeslysten. Det är ett fel att jag är så tokig i att roa mig.) "Jag skall bara vara borta ett par dar," lovar jag lilla syster.

Tack och lov, Ohatsu skrattar. "Men min pojke skall inte komma förrän tredje veckan i augusti, stora syster. Och jag har så brått med att klippa lyckofåglar att jag knappast kommer att sakna dig."

Lilla syster är glad igen. Så allting är bra. Men när kvällens skuggor sänker sig över växterna i trädgården, slutar hon att klippa. Så hastigt min systers känsliga ansikte kan skifta från glädje till oro.

"Stora syster!"

"Ja, vad är det?"

"Hur skall det gå med mina krukväxter medan jag får pojken?"

Ohatsu räcker ut handen och rör vid ett slokört blomblad, och en insekt flyger ut ur kalken – zoom! Min systers ängsliga blick vilar på den törstiga blomman. Åh, jag avskyr den där rynkan i hennes pannan! Den påminner mig om hennes "svåra" dagar.

"Ser du, stora syster, de behöver daglig skötsel. Hiroos mamma är gammal, och hon glömmar. Jag tänkte, om du inte har något emot det, att jag skulle be Michiko att se efter dem."

"Michiko?"

Min röst låter förargad. Varför Michiko, varför inte jag? Fastän jag tänker med kärlek på min pålitliga lilla tös, känner jag tårar stiga upp i ögonen. Åh, Michiko, Michiko, jag önskar att jag vore som du! Till det yttre är vi lika som två bär, men invärtes...

"Tror du aspirin är bra för växter?" frågar Ohatsu. "Jag skall be Michiko ge dem aspirin så fort de ser nedslagna ut. Ser du, din Michiko bryr sig om allting! **Allting!**"

Insekten från blomman har slagit sig ner på Ohatsus hand. Den sitter där så förtroendefullt, och de skära antennerna viftar belåtet. Jag tänker på dess bröder och systrar som Michiko tar hand om i sitt skyddsrum. Ja, Michiko **bryr sig om**. Är det hennes hemlighet? Är det **det** som gör Michiko – till Michiko?

Minnesmärket
över de dödade
i Hiroshima
1945.
Foto: Riwkin.

Fortsättning i nummer 6

VIETNAM

2500 kvinnor tågar mot Pentagon

Den 8 februari kom medlemmar av WSP (women strike for peace) för fjärde gången till Washington i protest mot kriget i Vietnam. De bar standar med inskrifter som "Mödrar säger stoppa kriget i Vietnam" och "Kalla inte in våra söner för att bränna och förstöra". Vid ett efterföljande möte talade bland andra en av de fyra amerikanska kvinnor som nyss besökt Hanoi.

Den 15 april

dagen för nya inkallelser, skall väldiga demonstrationer hållas i New York och San Francisco av ett antal fredsorganisationer gemensamt. Man vill bygga upp en motståndsrörelse mot kriget i Vietnam och mot inkallelserna. Man vill förmå skolmyndigheter att jämsides med sin rekryteringsverksamhet omtala att det finns lagliga möjligheter för dem som vill arbeta för icke-militära lösningar på världens problem.

Vietnam synes mig vara den allt

överskuggande frågan i dag, och de som kritiserar att alltför stor uppmärksamhet ägnas denna sak framstår som tanklösa. Det är särskilt den ständiga intensifieringen av Vietnamkriget som oroar, medan på andra världspolitiska fronter en dämpning skett. Det är därtill i Vietnam den gnista kan springa fram som tändar ett tredje världskrig. Skulle detta hända, är en av de grundläggande orsakerna till katastrofen att söka i en ideologisk, moralisk och politisk felsyn — den antikommunistiska dogmatiken — hos dem som har hand om den amerikanska maktapparaten.

Olof Lagercrantz DN 5.3.1967

Revirinstinkten

Den gradvis skeende eskaleringen, ökningen av E, resultatet i en motsvarande ökning av A. Revirförsvaret blir mer och mer förbittrat. Låt USA i ett lokalt blodbad hemföra en "seger" och förvandla landet till aska: ur askan stiger fågel Fenix, och den har ingenting glömt. För USA finns ingen annan kurs kvar än den hedersamma reträtten (för syns skull insvept i en lämplig molnbank av retoriska "segerbulletiner"). I varje annat fall framtoner det löjliga och vanhedrande i Goliats position, medan en värld hurrar för David.

Björn Kurtén DN 5.3.1967

(A = amity, vänskapen inom reviret, gruppen.
E = enmity, fiendskapen mot gruppen.)

"Mera av samma slag"

Civila offer — kanske kan begreppet i sin anonymitet för mången te sig som nästan acceptabelt, som gällde det tråkiga förluster i en avlägsen naturkatastrof. Man undrar hur många som insett att det i mer än hälften av fallen kan röra sig om barn. Enligt den radikala studenttidningen Ramparts har en kvarts miljon vietnamesiska barn dödats under 1960-talet, medan en miljon sårats, lemlästats eller napalmskadats för livet!

Ur DN:s ledare 25.3.1967

DEBATT

Fram för nya morallagar

Skriftställaren Tage Ekelöf avslöjar här hur vårt dagliga liv alltiämt styrs och bestäms av helt otidsenliga sedelagar, instiftade för flera tusen år sedan.

Med moral menar man alltid s. k. "fasta normer" i allmänhet och sexualmoral i synnerhet, sade nyligen en svensk journalist och frågade om kvinnorna var osäkrare, räddare och otryggare än männen. Om det är det som orsakar så många kvinnors krav på fasthållandet vid det bestående, vid lättigenkännliga moraliska värden eller pekpinnar.

Eftersom många kvinnor känner sig oförmögna att på egen hand orientera sig bland morallagarna klamrar de sig fast vid en moral från i förrgår som inte passar dagens samhälle, slutade den ovannämnde journalisten.

Vid läsning av detta kommer man osökt att tänka på några ord av biskop Bo Giertz:

"Det finns bland oss kristna alldeles för mycket av en sur oginhet mot världens alla glada syndare. Den låter ana, att vi i grund och botten avundas dem. Sämre propaganda kan man ej göra för sin tro."

Han tycks ha så rätt, den gode biskopen, ty människorna har från sin tidigaste barndom blivit straffade, hotade, fått utskällning och smäll på fingrarna, ända till dess de blivit ett fegt och kavat släkte, som tror att all glädje är synd, att all lust straffar sig. Som skyggt ser sig om efter riset, döden och domen var gång de har vågat känna den allra minsta glädje. Men oftast är skuld-känslan, bondångern där på förhand och förlamar handen som vill gripa, munnen som vill skratta och kyssa, sinnet som vill glädja sig.

Det finns i dag de som vill avskaffa äktenskapet och de som praktiserar grupperotik och ser promiskuitet som något helt naturligt. Men det finns också de som med stöd av de gamla morallagarna förfasar sig över alla dylika reformer inom erotiken. Det må vara hur som helst med detta, men man kan citera den engelske ärkebiskopen William Campbell:

"Det är alldeles fel, att tro att Gud enbart eller ens huvudsakligen är intresserad av religion".

Kondom än en gång

Hörnartikeln i DN 1.4.1967 är ett apropos till Vi kvinnors artikel i denna fråga i nr 3, 1967. Författaren, fil. dr John Örtengren, skriver att det i många avseenden är olyckligt att kondomen kommit i skymundan.

En av nackdelarna med p-piller är kostnaderna. Per kvinna och samlag kostar de i runt tal 2 kronor.

En annan nackdel är de besvär som ej sällan orsakas av dem: illamående, menstruell viktökning, spänningskänsla i bröstet, migrän etc.

En tredje och viktig nackdel är den som framhölls av docent Furuhjelm i vår artikel att nämligen av biologiska skäl p-piller icke bör ordinerats till kvinnor som ej fyllt 18 år. "En så stor grupp av kvinnor som 175.000 — de som är 15, 16 eller 17 år — är därför hänvisade till andra preventivmedel."

Slutligen framhåller dr Örtengren i likhet med docent Furuhjelm att p-piller har en könshygienisk svaghet eftersom de i motsats till kondomen inte förebygger kontaktsmita.

Dr Örtengren erinrar om att 1956 redovisades i Sverige 13.810 fall av gonorré och 126 syfilisfall. Motsvarande siffror 1965 var 24.100 resp. 485 fall. Härtill kommer som docent Furuhjelm påpekade den väldiga ökningen av s. k. banala infektioner i slidan vilka bl. a. kan leda till ett förstadium av livmodertappancer.

"Den svenska årskonsumtionen av kondomer uppgick i fjol till omkring 35 miljoner med ett styckepris per konsument av 85 öre."

Kondom ställer sig alltså f. n. betydligt billigare än p-piller. Dr Örtengren anser dock att distributionstekniska skäl onödigt fördyrar kondomen. Han citerar Statens pris- och kartellnämnd "pålägg på över 300 procent förekommer".

"Okunnigheten på födelsekontrollens och samlagshygienens områden är stor. Skolöverstyrelsen gör en mycket värdefull insats genom sin modernt upplagda sexualundervisning, men har vid undervisningens genomförande att brottas med lokal konservatism."

Alldeles i sin ordning

att en förnämlig författare som Artur Lundkvist skapat det nya verb vi behöver — *samligga*. Inte ens radiochefen torde ha något att invända.

Framtidens melodi

Sverige har länge haft ett av världens lägsta födelsetal. Vi har den högsta medellivslängden i världen.

Vår befolkningsutveckling är inte "skev" (se DN 12.3.67) utan framtidens melodi.

Vi måste bara göra det lönt för friska gamla att fortsätta arbeta — med de uppgifter som passar åldern.

Rättelse

Hortense Grönstrands bok "Livets gång" kostar i Sverige 34:15. Den kan beställas i bokhandeln. Finns endast häftad.

Naturen på vår sida

Madame Bui thi Cao, medlem av den sydvietnamesiska delegationen vid det stora kvinnosymposiet i Moskva mars 1967, sade till Hillevi Svedberg att vi inte bör oroa oss så mycket över situationen i Sydvietnam för den är mycket bättre än vad som framgår av amerikanskfärgade rapporter. Fyra femtedelar av Sydvietnam behärskas nu av FNL. Kvinnoförbundets representanter reser omkring i alla byar och hjälper kvinnorna med sådd och skörd och vid barnafödande. — De kemiska medlen för lövfällning och skördförstörande har inte

alls haft så stor effekt som avsetts eftersom allt växer så fort och växtligheten ofta repat sig. Naturen är på vår sida. — Hjälp till byarna med försörjningen har stor betydelse också för att öka männens förtroende för FNL — de män som arbetar i sydvietnamesiska armén — när de besöker sin by och ser hur mycket förhållandena förbättras. — Vi är också bättre i stånd att få kännedom om bombanfall i förväg numera genom hemlig underrättelsetjänst och vi kan därför ofta sätta befolkningen i säkerhet.

Frukta ej

För livet frukta ej
starkast av allt

för mänskan ej
livsfröet

För vapnen frukta ej
giftet från skräckens reptiler
sprids blott i skräckens isade blod
räds dem ej!

Räds ej
men res åt tanken
rymd
livs kraft
ur solljus
ur kärlek som intet fruktar

Då stiger hon rak ur grottan
dit hon kröp i skräck för sin broder
växer sig stark
och fri
bygger sig bo
bland blommor.

Edith Andreas

Sanningen om Nordkorea

Det är 20 år sedan Demokratiska Folkrepubliken Korea (dvs. Nordkorea) antog en lag om jämlikhet mellan män och kvinnor.

Nu sitter mer än 25.000 kvinnor i olika administrativa organ från "ri" till högsta folkförsamlingen. 35.000 har genomgått högre skolor och 70.000 tjänar "moderslandet", som det heter på deras språk, i egenskap av tekniker, läkare och lärare m. m.

Kvinnornas deltagande i produktionen underlättas genom att det finns daghem och förskolor på alla orter där kvinnor yrkesarbetar. Det finns 38.400 daghem för 1.672.000 barn.

Skolundervisningen är kostnadsfri. Från och med 1967 är nioårig skola genomförd (tidigare sjuårig).

Ingen skulle drömma om att kalla Nordkorea ett u-land. Säkerligen har Nordkorea haft ekonomiskt stöd från socialistiska länder liksom Sydkorea från Förenta staterna.

Andrea Andreen och Hillevi Svedberg besöker dåvarande jordbruksministern Pak Den Al 1959.

Res i Jugoslavien

Semesterfirare som besökt Jugoslavien har stundom kommit i kontakt med folkdansare. Folkloren är också synnerligen spridd i alla landsändar och i sommar hålls folkdansfestivaler i Koper, Zagreb, Sarajevo och andra platser.

Jugoslaverna sjunger och dansar för att ge uttryck åt en nedärvd och djupt ingrodd kärlek till livet. De gamla folkdanserna skapades under turkarnas femhundraåriga ockupation av landet. Det är heller ingen tillfällighet att denna i sitt slag enastående folklore fick en renässans just under de omänskliga lidanden som landet tvangs utstå under det senaste kriget, då Marschen till Drina inte gällde dans och nöjen utan strid på liv och död. När svenska ungdomar åren efter kriget vid ungdomsbrigader hjälpte till med återuppbyggnaden av vägar och järnvägar hörde man dem ofta förvåna sig över att sången och dansen var så utbredd och allmän bland deras jugoslaviska kamrater. Antingen dessa gick till eller från arbetsplatsen, gick till bad och dusch eller till mat så sjöng de unisont, ofta partisan- och folksånger. På kvällarna tändes alltid ett bål utanför någon barack och man drog dit för att dansa kolo. Det var ringdanser som kunde hålla

Jugoslavisk bondkvinna i nationaldräkt.

på i timmar och man sjöng unisont som ackompanjemang, ofta improviserat efter någon skämtsam försångare som raljerade med än den ena än den andra i ringen eller i sin sång kommenterade ungdomsbrigadens jobb.

I våras besöktes vårt land av en trupp Polet, som vi för övrigt hade glädjen att se även i ett TV-program härförleden. Konst-kulturella föreningen Polet har nu 350 medlemmar och bedriver vuxenutbildning ej bara i folkdans utan också i dramatik, deklamation, litteraturhistoria, sång och musik. På repertoaren har man 65 jugoslaviska folkdanser som alla framförs i originalkostymer. För instudering svarar ko-reografen Branko Markovic och balettmästaren vid Belgradoperan Bosan Stanic. Polet har ett ärorikt förflutet. Det kan vara av intresse att veta att den 1935 tillkom som en förtäckt frihetsorganisation, riktad mot den kungliga diktaturen. Med mer än 200 föreställningar lyckades man komma i kontakt med ungdomen och informera den om den illegala frihetsrörelsen. Polets medlemmar kom också att ta aktiv del i kampen mot fascisterna under ockupationen och av dess då 400 medlemmar stupade 300 i partisanstrider.

**Dörren står alltid öppen
till det sommarfagra och gästvänliga**

Jugoslavien

Ni får stor semesterluta för respengarna i Jugoslavien — i år mer än någonsin förr. En 15-dagarssemester i Verudela t. ex., de ungdomliga resenärernas favoritplats, har blivit 130 kr billigare. En 15-dagarsresa med A-hotell i Brela på den härliga Makarska-rivieran, som 1966 kostade 945 kr, kostar i år 695 kr. 15 dagar i Porec med helpension och flyg från Köpenhamn eller Malmö kostar mindre än 500 kr! Men hur kan detta vara möjligt? frågar Ni. Jo, dels är Jugoslavien alltjämt Europas billigaste turistland, dels har vägar och kommunikationer bli-

vit bättre och slutligen har researrangörerna sänkt sina priser.

Ni har mycket att välja på i år. Urvalet är stort, antingen Ni väljer en sällskapsresa med charterflyg eller reser på egen hand. Adriatiska magistralen, ett av Europas vackraste turiststråk, och många andra vägar har byggts. Jugoslavien är numera ett bilvänligt land. Välkommen till de glada sommarfestivalerna i Dubrovnik, Split, Zagreb, Koper, Pula och andra platser. Låt Er resebyrå berätta mer om de många sommarparadisen vid den badvänliga kusten!

En 14 dagars bussrundtur, som varje vecka startar från Ljubljana, ger Er tillfälle att se mera av det vackra landet. För dem, som vill kurera sin hälsa, fortsätter de välkända hälsoreserna till Opatija och andra kurorter.

Välkommen till Jugoslavien

1967 — den internationella turismens år. Välj en prisbillig sällskapsresa. Eller låt Jugoslavien bli målet för årets bilsemester. Eller flyg med JAT CARAVELLE Jet från Köpenhamn varje torsdag och söndag. Ni behöver inget visum. Dörren står alltid öppen!

Till Jugoslaviska Turistbyrå, Box 40003,
Slöjdgatan 10, Stockholm 40

Jag är intresserad av Jugoslavien.

Namn: .....

Adress: .....

Postadress: ..... vi kv

LÄGENHET I HSB

Bostad med mervärde

Bo med bostadsrätt och utnyttja fördelarna av en rationell och spekulationsfri bostadsförvaltning.

Bostadsrätten ger mervärde med boende till självkostnad. En del av bostadskostnaden förs över till insatskontot. Därigenom ökar lägenhetens överlåtelsevärde.

Man bor tryggare genom delägarskap, medbestämmanderätt och insyn i den bostadsrättsförening som äger och förvaltar fastigheten.

Bor man med bostadsrätt i HSB bestämmer man själv efter samråd med styrelsen när reparation av lägenheten skall ske. Pengar avsättes därför regelbundet på en fond för lägenhetens underhåll. Bostadsrätt innebär nyttjanderätt till bostaden på obegränsad tid. Men bostadsrätten kan naturligtvis överlätas om lägenhetsinnehavaren så önskar. Genom HSB:s bytesservice kan man också lättare byta lägenhet över hela landet. Ytterligare ett mervärde med bostadsrätt i HSB.

Sätt som sparmål en bostad i HSB — en bostad med mervärde. HSB:s sparkassa gör det lätt att spara — och att bospara ger högsta ränta.

Bo på rätt sätt — med bostadsrätt i

Vidare upplysningar om bostadsrätt och bosparring genom närmaste HSB-expedition.

HSB

VI LÄMNAR UPP TILL
50 % RABATT

på 1967 års modeller av
RADIO • TV • BANDSPELARE
STEREO-ANLÄGGNINGAR

Några prisex.:

TV R-pris 1.595:— **VÅRT PRIS 895:—**
TRANSISTORRADIO
10 trans., L- o. M-våg, UKV fr **98**
BANDSPELARE
R-pris 495:— **VÅRT PRIS 295:—**

Stor specialist på
HI-FI-STEREO

Ni får upp till 90 % tillbaka när
Ni byter till färg-TV inom 3 år.

S:t ERIKS TV

Kungsholmsgatan 20
Tel. 51 43 02, 51 48 55

Barells

DAMSALONGER

SPECIALPERMANENT ..... 30:—
KLIPPNING, TVÄTTNING, LÄGGNING .. 20:—
TVÄTTNING och LÄGGNING ..... 10:—

Specialsalongen

Skanörvägen 16 — Björkhagen
Tel. 59 24 20

KVÄLLSÖPPET

Salon Carina

MANNE NILSSON
Odengatan 75 (vid Odenplan)
Allt i modern hårvård
Torsdagsöppet till kl. 20
Tel. 30 74 95

Barcelona-fisk

9 hg torskfilé i 2 cm breda strimor
 1 tsk olja
 2-3 tomater i lövtunna skivor
 1 grön eler röd paprika, grovskuren
 2 stora lökar i lövtunna skivor
 1 dussin oliver
 1 finskuren vitlöksklyfta
 1/2 tsk saffran
 1 dl torrt vitt vin
 2-3 stora potatisar i lövtunna skivor
 nymald svartpeppar
 1/2 dl olja

Gnid botten och sidor av en rätt stor gryta med en tesked olja. Lägg tomaterna underst. Lägg paprikan över dem. Lägg lökskivorna över paprikan. Lägg fisken på lökskivorna och lägg oliverna och vitlöken över dem. Sätt saffran till vinet och häll det över. Strö på salt i måttlig mängd och nymald svartpeppar. Bred över potatisskivorna. Dryp oljan över det hela. Sätt grytan i ugn (ca 250°). Färdigt när potatisen är guldgul och mjuk. Räcker till 4-6 personer. Gärna "pain riche" till.

NÄR FICK ER MÅN EN BLOMMA SIST?
 Årstedens snittblommor, kransar, buketter

BLOMSTERHÖRNAN

Tel. 46 43 08

Axel Söderberg

NYA SPECIALITÉER VARJE VECKA

**O. L:s
 Manufaktur**

EMÄGATAN 29 — BAGARMOSSEN
 Tel. 48 03 47

Vid köp av
Radio - TV- Kylskåp
 kontakta

**Philip Carlsson
 Radio o TV**

Husargatan 24, Göteborg. Tel. 11 15 86

TV - Radio - Transistor
 alltid ett fynd hos

**International
 teve**

Blekingegatan 6, Sthlm. Tel. 40 96 11

*Vill Ni ha
 r-i-k-t-i-g*

VODKA

säj då

MOSKOV-SKA-YA-HA

**så får
 Ni äkta
 RYSK
 VODKA**

MOSKOVSKAYA

SYSTEMETS NR 82

Bagarmossens Blomsterhandel
 Lagaplan — Telefon 39 19 39

Stegra arbetet för Vietnams kvinnor och barn

Det är 26 dagar sedan vi skrev ner den redovisning som publicerades i Vi Kvinnor nr 3, 1967 och som slutade på den sammanlagda summan av 53.850:35. Sedan dess har insamlingen tillförts ytterligare kr 4.600:08. Huvudparten av detta – kr 3.540:50 – har åstadkommit genom vår oförtrötliga Mia Emsheimers och hennes medhjälparens insatser. Dels i form av bössinsamling utanför Scalateatern några kvällar, dels tack vare de generösa svaren på de brev med förbundets vädjan och Sara Lidmans "rop på de mänskliga rättigheters dag" som skickats ut till kända personer i skilda delar av landet.

Den sista redovisningen på nedanstående förteckning kom i dag från Sita Andersen i Stockholm: resultat av bössinsamling i grannhusen. Om det får hon själv berätta här bredvid, det kan säkert ge tips till andra om de möjligheter som finns att samla in pengar till dem som så obесkrivligt väl behöver vårt stöd!

Och här följer nu redovisningen:

Transport	58.450:35
Skövde SKV-avdelning	110:25
Birger Norman, Stockholm	100:00
A. Jönsson, Malmö	20:00
Claes och Pye Engström, Lärbo (multikonstvernisagehonorar)	800:00
Märta o. C H Hermansson, Sthlm	100:00
Folke Carlbom, Eskilstuna	100:00
G. Englund, Viggbyholm	10:00
Uno Bruhn, Tunstrand	20:00
Asa o. Tord Lundgren, Sthlm	25:00
Hildur Lönnström, Porjus (ins. bl. kamr. i fullmäktige)	75:00
Arne Viklund, Junsele	50:00
Anonym givare	20:00
Rut Hillarp, Johanneshov, Sthlm	200:00
Mia Emsheimer, ins. vid Moderna Museet	343:00

Åke Edfeldt, Stockholm	25:00
Helena Persson, Domnarvet	40:00
Hoffman-Serner, Lidingö	150:00
Götrik Örténholm, Stockholm	50:00
Bjurslätts SKV-avd., Gbg	66:00
Hans Göran Francke, Sthlm	10:00
Rolin-Gerholm, Stockholm	5:—
Erik o. Ollegård Hell, Solna	25:00
Mashour, Stockholm	20:00
T. Rexed, Stockholm	10:00
Peter Bernövall, Nora stad	10:00
Bengt Nordenson, Farsta, Sthlm	5:00
Astrid Währing-Öhman, Bromma, Sthlm	10:00
Siri Aschberg, Stockholm	25:00
Anny Öhman, Porjus	100:00
Nadja Wiking, Ljungby	25:00
Brita af Petersens, Lidingö	10:00
Karin Harpen, Göteborg	50:00
Dora Thenggren, Sävedalen	10:00
M. E., bössinsamling vid Scala- teatern, Stockholm	1.287:50
Nils Lindroth, Hakkasbyn	50:00
Seskerö SKV-avdelning	35:00
Marta Spik, Seskarö	10:00
Karolina Vikman, Seskarö	10:00
Arvid Granberg, Ludvika	10:00
Bromma SKV-avd., Sthlm	150:02
Tor Bergner, Stockholm	5:00
A. Ericsson, Sundbyberg	3:00
Edith Hübinette, Göteborg	25:00
Sannederö, Stockholm	10:00
Hjalmar Johansson, Uddevalla	100:00
Olga Magnusson, Kristianstad	15:00
Araceli Blomberg, Stocksund	10:00
Rolf Blomberg, Stocksund	10:00
Alrik Jansson, Dikanäs	100:00
Elisabeth Häggqvist, Stockholm	25:00
Ally Lidman, Dångebo	10:00
Ruth Liljeholm, Stockholm	20:00
Sita Andersen, Vantörs SKV, Sthlm	95:31

Summa kronor 58.450:43

Öka solidariteten

Får jag här redovisa de erfarenheter som några Stockholmskvinnor har gjort med ett tyvärr mycket opopulärt sätt att samla pengar? Att samla pengar till Vietnam har nämligen glädjande nog visat sig möta bättre och bättre förståelse bland allmänheten. Till och med det gamla hederliga säftet att knacka dörr. Ja, vi har märkt att dörrknackning ger bästa resultatet på kortaste tid. Om man ger sig ut tex mellan halv 6 och halv 7 på kvällen så har många hunnit komma hem och det är före nyheterna. Att samla pengar inomhus är tillåtet, bara man inte visar bössan på offentlig gata. Ungefär 50 procent av de tillfrågade brukar reagera positivt omedelbart. Om folk säger någonting så är det mest frågor om vem som står bakom, vart pengarna går, vad de används till eller om de verkligen kommer fram. Därför kan det vara nyttigt att ha med sig tex nummer 5 1966 av "Vi Kvinnor" som på baksidan behandlar dessa frågor. På en timme brukar vi i genomsnitt få in 50 kronor, men roligt nog visar det sig att hyresgäster i HSB-hus ligger bra över genomsnittet.

Kära Ni, låt oss i fredens namn öka våra ansträngningar för att visa våra så hårt drabbade vänner i Vietnam vår solidaritet. Tänk på de många små bäckar som inte får bli torra utan i stället bör bli större och bredare!

Sita A.

**SJUHÄRADSBYGDENS
TRYCKERI AB**

B O R Å S Telefon 033/11 70 30

rätt adress för trycksaksbeställare

SEMESTERRESOR!

UTFLYKTSRESOR

STUDIERESOR!

Väljer Ni att resa till Bulgarien, Polen, Rumänien, Sovjetunionen, Tyska Demokratiska Republiken, Tjeckoslovakien eller Jugoslavien under våren eller sommaren, kontakta vår byrå och Edra önskemål kommer att tillgodoses under såväl korta som långa resor. Begär prisuppgifter, prospekt o. d.

FOLKTURIST

Amiralsgatan 10
MALMÖ. Tel. 214 60

VIETNAM

insamlingen

POSTGIRO

5 13 23

Svenska
Kvinnors
Vänsterförbund
STOCKHOLM